

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

Факультет педагогічних технологій та освіти впродовж життя

Кафедра психології та соціального забезпечення

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

Перший (бакалаврський)

рівень вищої освіти

**ЗАХИСТ СОЦІАЛЬНО ВРАЗЛИВИХ КАТЕГОРІЙ
НАСЕЛЕННЯ ЯК ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМОК
СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ**

Галузь знань – 23 Соціальна робота

Спеціальність – 232 Соціальне забезпечення

Освітньо-професійна програма – Соціальне забезпечення

Виконала: студентка IV курсу, групи СЗ-2

_____ Д.В. Тараненко
Підпис

Керівник:

к.е.н., доц.

_____ І.В. Жалінська
Підпис

До захисту допускаю:

Зав. кафедри психології
та соціального забезпечення

_____ М. О. Оксютович
Підпис

_____ 2025 р.

Житомир, 2025

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЗАХИСТУ СОЦІАЛЬНО ВРАЗЛИВИХ КАТЕГОРІЙ НАСЕЛЕННЯ.....	6
1.1. Соціально вразливі категорії населення: поняття, класифікація та фактори вразливості.....	6
1.2. Соціальний захист у системі соціальної політики: сутність, цілі, принципи та механізми.....	21
1.3. Фінансування соціального захисту соціально вразливих категорій: джерела, розподіл та ефективність.....	34
Висновки до першого розділу.....	40
РОЗДІЛ 2. СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ СОЦІАЛЬНО ВРАЗЛИВИХ КАТЕГОРІЙ НАСЕЛЕННЯ У МІСТІ ЖИТОМИР.....	41
2.1. Соціальний захист на міському рівні: особливості та роль місцевого самоврядування.....	41
2.2. Сучасний стан реалізації програм соціального захисту в м. Житомирі...51	51
2.3. Виклики та перспективи розвитку соціального захисту на міському рівні.....	58
Висновки до другого розділу.....	66
ВИСНОВКИ.....	67
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	70
ДОДАТКИ.....	77

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. В умовах сучасних соціально-економічних та суспільно-політичних викликів, що постають перед Україною, питання забезпечення належного рівня життя та соціальної підтримки громадян набуває особливої гостроти. Серед усього населення виокремлюються соціально вразливі категорії, які через об'єктивні причини (стан здоров'я, вік, соціальний статус, економічне становище, наслідки воєнних дій тощо) не можуть самостійно забезпечити собі гідні умови існування та потребують цілеспрямованої допомоги з боку держави й суспільства. Захист цих категорій є не лише вимогою гуманізму та соціальної справедливості, але й важливим чинником забезпечення соціальної стабільності, згуртованості та сталого розвитку країни. Визнання захисту соціально вразливих груп пріоритетним напрямком державної соціальної політики свідчить про орієнтацію держави на європейські цінності та стандарти соціального захисту.

Особливої ваги набуває реалізація цієї політики на місцевому рівні, де відбувається безпосередня взаємодія з громадянами та надання соціальних послуг. Дослідження теоретичних засад та практичних аспектів функціонування системи соціального захисту, зокрема на прикладі м. Житомира, є надзвичайно актуальним завданням, що надасть змогу виявити ефективні механізми підтримки та окреслити шляхи їх вдосконалення.

Мета і завдання дослідження. Метою бакалаврської роботи є визначення теоретичних засад та виявлення особливостей практичної реалізації соціального захисту соціально вразливих категорій населення як пріоритетного напрямку сучасної соціальної політики на прикладі м. Житомира.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі **завдання**:

– розкрити сутність поняття «соціально вразливі категорії населення», здійснити їх класифікацію та визначити ключові фактори вразливості;

- охарактеризувати місце та роль соціального захисту в системі соціальної політики, його сутність, цілі, принципи та механізми реалізації;
- проаналізувати джерела, принципи розподілу та ефективність фінансування заходів соціального захисту соціально вразливих категорій;
- визначити особливості організації та функціонування системи соціального захисту на міському рівні та роль органів місцевого самоврядування у цьому процесі;
- здійснити аналіз та оцінку ефективності програм і проєктів соціального захисту, що реалізуються в м. Житомирі;
- виявити основні виклики та окреслити перспективи розвитку системи соціального захисту соціально вразливих категорій населення на міському рівні.

Об’єкт дослідження – процеси забезпечення захисту соціально вразливих категорій населення в системі соціальної політики держави.

Предмет дослідження – теоретичні та практичні засади реалізації пріоритетного напрямку соціальної політики – захисту соціально вразливих категорій населення на муніципальному рівні (на прикладі м. Житомира).

Методи дослідження. Для вирішення поставлених завдань у роботі використано комплекс загальнонаукових та спеціальних методів дослідження: системний підхід, методи аналізу і синтезу (для вивчення понять, принципів, механізмів соціального захисту), порівняльного аналізу (для зіставлення теоретичних підходів та практик), статистичний аналіз (при оцінці фінансування та ефективності програм), аналіз нормативно-правових актів та документів (для вивчення законодавчої бази та місцевих програм), узагальнення (для формулювання висновків).

Інформаційною та емпіричною базою для дослідження практичних аспектів роботи слугували матеріали та дані Житомирського обласного центру по нарахуванню та здійсненню соціальних виплат.

Теоретичне та практичне значення одержаних результатів.

Теоретичне значення роботи полягає у поглибленні наукових уявлень про сутність, структуру та механізми соціального захисту вразливих груп населення, уточненні їх класифікації та факторів вразливості в сучасних українських реаліях. Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що висновки та рекомендації дослідження можуть бути використані органами місцевого самоврядування, соціальними службами, громадськими організаціями для вдосконалення існуючих програм соціального захисту, підвищення їх адресності та ефективності, а також при розробці стратегій соціального розвитку міста. Матеріали роботи можуть бути корисними у навчальному процесі при вивченні дисциплін соціального спрямування.

Апробація результатів дослідження

Публікації.

1. Тараненко Д. В. Соціальний аудит як інструмент оцінки соціальної відповідальності бізнесу. Сучасні виклики сталого розвитку бізнесу : тези V Міжнар. науково-практ. конф., м. Житомир, 6–7 листопада. 2024 р. С. 122.

2. Тараненко Д. В. Видатки бюджету на соціальний захист населення: реалії та перспективи. Актуальні соціальні тренди як предмет соціогуманітарних та психологічних наук : матеріали Інтернет-конф. молодих науковців, м. Житомир, 23 листоп. 2023 р.

Структура роботи. Бакалаврська робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного розділу та список використаних джерел. У вступі обґрунтовано актуальність, мету, завдання, об'єкт, предмет, методи та базу дослідження, розкрито теоретичне й практичне значення роботи. Перший розділ присвячений теоретичним засадам захисту соціально вразливих категорій населення. У другому розділі проаналізовано практику соціального захисту в м. Житомирі, окреслено проблеми та перспективи розвитку. У висновках узагальнено результати дослідження й сформульовано пропозиції.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЗАХИСТУ СОЦІАЛЬНО ВРАЗЛИВИХ КАТЕГОРІЙ НАСЕЛЕННЯ

1.1. Соціально вразливі категорії населення: поняття, класифікація та фактори вразливості

Сучасні виклики в суспільстві загострюють різноманітні проблеми в житті населення країн по всьому світу, і Україна не є винятком. Ряд кризових явищ, включаючи економічні потрясіння, події Революції гідності, збройний конфлікт на сході країни, а згодом повномасштабне вторгнення, призвели до посилення соціальної вразливості громадян та розширення категорій населення, які можна віднести до соціально вразливих груп.

У загальному розумінні термін «вразливий» характеризує особу, яка «виявляє підвищену чутливість до зовнішніх чинників впливу та швидко реагує на подразники» [46]. Відповідно, вразливість можна розглядати як стан зниженої здатності протистояти негативним впливам, що виникають внаслідок різноманітних зовнішніх обставин. Науковий підхід, запропонований Андрусишин Н., визначає «вразливість» як специфічну ситуацію, за якої індивід або група осіб з підвищеною імовірністю опиняються під загрозою або в стані невизначеності, при цьому не володіючи достатніми ресурсами для ефективного захисту чи протидії таким загрозам. Важливо відзначити, що інтенсивність проявів вразливості варіюється залежно від сили впливу різноманітних внутрішніх та зовнішніх факторів на конкретну особу [1; 2].

У соціологічному та соціально-економічному вимірах поняття «вразливість» набуває специфічного змісту, пов'язаного з суспільними відносинами. Це явище характеризує недостатню захищеність соціальних інтересів індивідів та обмежений доступ до соціокультурних ресурсів суспільства [46].

У науковій літературі представлені різноманітні інтерпретації феномена соціальної вразливості. Зокрема, у дослідженнях Риндзак О. «соціальна вразливість» трактується як особлива характеристика людини (групи осіб чи спільноти), що відображає потенціал подолання складних життєвих обставин при збереженні балансу між чутливістю, стабільністю, адаптивними можливостями та гнучкістю реагування. Автор також відзначає дуалістичний характер соціальної вразливості, яка, з одного боку, підвищує чутливість до негативних впливів, а з іншого – створює передумови для активізації захисних механізмів, включаючи здатність сприймати, протидіяти, трансформуватися та відновлюватися під впливом несприятливих чинників [46].

Альтернативний концептуальний підхід пропонує Біль М., розглядаючи соціальну вразливість як індикатор критичності та небезпечності ситуації на певній території для розвитку системної кризи. Ця криза виникає внаслідок неможливості самостійного забезпечення людьми власних потреб та реалізації прав через ресурсну недостатність або несприятливі обставини [6; 8].

Андрусишин Н. зазначає, що систематизація наукових підходів до вивчення соціальної вразливості населення дозволяє виокремити кілька основних дослідницьких напрямів. Зокрема, йдеться про аналіз соціальних ризиків і параметрів соціальної безпеки; детермінуючих чинників вразливості та їх причинно-наслідкових зв'язків; а також специфіки окремих соціально вразливих категорій населення [1; 2].

Інститут демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи НАН України, зокрема за участі Елли Марленівни Лібанової, зробив значний внесок у вивчення соціальної вразливості населення України. У монографії «Бідність населення України: методологія, методика та практика аналізу» розглядається бідність як ключовий чинник соціальної вразливості, що впливає на доступ до ресурсів, соціальних послуг та можливостей розвитку. Підкреслюється, що бідність є не лише економічною проблемою, але й соціальним явищем, яке

потребує комплексного підходу до подолання, з урахуванням регіональних особливостей та вразливості окремих груп населення [37].

Вразливість окремих груп населення зумовлюється низкою факторів – економічною нестабільністю, недостатнім доступом до соціальних послуг, віковими, фізичними або соціальними обмеженнями. Така ситуація вимагає чітких і цілеспрямованих дій з боку державної соціальної політики для мінімізації негативних наслідків. Ефективний захист цих груп є важливим кроком на шляху до формування загальної системи стабільності в суспільстві. Саме тому подальший розгляд логічно зосереджується на концепції соціальної безпеки як ключовому елементі забезпечення добробуту та стійкості держави.

Концепція соціальної вразливості безпосередньо пов'язана зі сферою соціальної безпеки як невід'ємного компонента національної безпеки держави. Сутність соціальної безпеки полягає у створенні системи захисту громадян від різноманітних ризиків – соціальних, екологічних, економічних та політичних. В умовах сучасних масштабних загроз, особливо за наявності активних бойових дій та воєнного стану в країні, питання вивчення та розвитку механізмів забезпечення соціальної безпеки набуває першочергового значення для збереження стабільності суспільства.

У сучасних умовах соціально-економічних викликів, зокрема в умовах війни, пандемії, внутрішньої міграції та зростання соціальної нерівності, проблема підтримки соціально вразливих категорій населення набуває особливої актуальності. Попри широке використання термінів «вразливі верстви населення» та «незахищені верстви населення» в нормативно-правовій та науковій площині, їх зміст іноді трактується неоднозначно. В українському законодавстві відсутнє єдине офіційне визначення поняття «соціально вразливі категорії», що зумовлює необхідність ґрунтовного аналізу існуючих підходів. У таблиці 1.1. подано узагальнення основних підходів до розуміння соціально вразливих категорій населення з урахуванням нормативної бази, наукових джерел та актуальних соціальних тенденцій.

Таблиця 1.1

**Підходи до визначення соціально вразливих категорій населення з
урахуванням законодавства та наукових підходів**

Поняття	Підходи до визначень	Джерело
Законодавче визначення «соціально вразливих категорій»	У чинному законодавстві України термін «соціально вразливі верстви населення» використовується в контексті соціального захисту. Чіткого визначення немає, проте в нормативних актах згадуються особи, які потребують особливого соціального захисту. Це: особи з інвалідністю, ветерани, внутрішньо переміщені особи, малозабезпечені, багатодітні тощо.	[24]
Поняття «вразливі верстви населення»	Поняття охоплює групи, які через психологічні, правові, медичні, соціальні чи економічні чинники мають знижену здатність до самозабезпечення або самозахисту.	[66]
Поняття «незахищені верстви населення»	Основний акцент – на матеріальній бідності, відсутності доступу до соціальних благ, таких як охорона здоров'я, освіта, житло.	[23]
Сучасні підходи до підтримки	Впроваджуються інтегровані моделі підтримки, що включають психосоціальні, правові, освітні й економічні інтервенції. Акцент на інклюзії, ресоціалізації, правозахисті.	[8]
	Соціально вразливі – це ті, хто внаслідок об'єктивних обставин не здатен забезпечити гідний рівень життя без підтримки. Підкреслюється динамічний характер вразливості – в умовах війни, пандемії, міграції.	[1; 2]

Джерело: складено автором

Характерною особливістю соціальної безпеки чи, відповідно, соціальної вразливості населення є те, що вони детермінуються не стільки індивідуальними можливостями окремих осіб, скільки природою самих ризиків та ефективністю інституційних механізмів їх запобігання й компенсації. Саме тому наукові дослідження у цій сфері зосереджуються на виявленні, систематизації та класифікації ризиків, а також розробці стратегій протидії їм.

Дослідження причин вразливості та характеристик соціально вразливих груп населення становлять взаємопов'язані напрями наукового аналізу, що фокусуються на оцінці потенціалу різних соціальних груп та визначенні їхньої чутливості до різноманітних категорій ризиків. До найгостріших проявів соціальної вразливості належать такі феномени як дискримінація, бідність, соціальна ізоляція та соціальна депривація, що виражається у неможливості

повноцінної культурно нормальної взаємодії між особою та суспільством та є кількісним виміром соціальної ізоляції.

У науковому дискурсі чинники, що зумовлюють виникнення соціального ризику, визначаються як фактори соціальної вразливості. Варто зазначити, що терміни «фактор соціальної вразливості» та «фактор вразливості» використовуються як синонімічні поняття. Ці фактори характеризуються диференційованим ступенем впливу та різноманітними наслідками, а також підлягають класифікації за різними критеріями, зокрема поділяються на внутрішні та зовнішні, позитивні та негативні.

Ризик соціальної вразливості являє собою потенційний негативний результат, що виникає внаслідок дії факторів вразливості. Вимірювання такого ризику здійснюється шляхом визначення потенційної шкоди, спричиненої певними чинниками, та ймовірності її настання. Ймовірнісна складова ризику відображає можливість того, що певна комбінація випадкових подій призведе до конкретної втрати чи шкоди. Для ілюстрації: ризик втрати годувальника в сімейному контексті можна кількісно оцінити через встановлення частотності таких випадків у визначеній групі сімей (це може бути загальна сукупність сімей або вибіркова сукупність, що піддається дослідженню). Враховуючи, що сім'ї класифікуються за різноманітними ознаками (усі сім'ї загалом; сім'ї з малолітніми дітьми; багатодітні сім'ї тощо), важливо розуміти, що ризик не є константою і може суттєво варіюватися залежно від конкретної категорії.

Методологія оцінювання соціальної вразливості ґрунтується на вимірюванні та встановленні комплексу параметрів, зокрема: масштабу соціального ризику (кількісна оцінка потенційної шкоди чи втрати), частотності ризику або ймовірності його виникнення, аналізу наявних можливостей та обмежень, а також комплексного дослідження факторів вразливості з точки зору їхнього впливу та наслідків.

Рівень соціальної вразливості, що зазвичай класифікується як низький, середній або високий, визначається співвідношенням між показниками

стійкості та чутливості. Стійкість у цьому контексті трактується як здатність суб'єкта мінімізувати вплив зовнішніх змін, нейтралізувати потенційні негативні наслідки або навіть отримувати певні переваги від таких змін. Чутливість, натомість, відображає ступінь реагування окремої особи, групи чи соціальної системи на дію різноманітних зовнішніх факторів. З огляду на викладене, можна дійти висновку, що соціальні системи з нижчим рівнем вразливості характеризуються низькою чутливістю у поєднанні з високою стійкістю, і навпаки [46].

Для оцінки соціальної вразливості населення фахівці вивчають окремі фактори ризику або конкретні групи населення. Такі дослідження проводяться для моніторингу ситуації, розробки профілактичних заходів та створення ефективних програм соціальної підтримки. Основні напрями оцінювання соціальної вразливості включають [1; 2]:

- вимірювання ймовірності виникнення соціальних ризиків та масштабів можливої шкоди (найчастіше це робиться шляхом множення ймовірності події на кількісну оцінку її наслідків);

- вивчення впливу різних факторів на формування соціальних ризиків (економічні кризи, політична нестабільність, екологічні катастрофи тощо); при цьому аналізується, як ці фактори можуть призводити до соціальної ексклюзії та дискримінації;

- дослідження вразливості окремих груп населення відповідно до їхнього становища в суспільстві (зокрема, аналіз становища малозабезпечених громадян, багатодітних сімей, осіб з інвалідністю); оцінюється їхня самооцінка, доступні можливості та перспективи порівняно з іншими соціальними групами.

Для здійснення кількісного вимірювання та комплексної оцінки соціальної вразливості населення сучасна наукова методологія пропонує різноманітний інструментарій, який включає дескриптивні методи, ідентифікацію та аналіз факторів вразливості, а також індексний метод, що

дозволяє сформувати комплексну оцінку досліджуваного явища. При цьому найширшого застосування у практиці дослідження набули статистичні та соціологічні методологічні підходи.

Особливу увагу дослідники приділяють розробці інтегрального показника соціальної вразливості, концептуальною основою якого виступає теорія ризиків. Цей показник охоплює систему оцінок потенційних соціальних ризиків, характер їх реалізації та спектр можливих наслідків. Для точного обчислення інтегрального показника соціальної вразливості необхідно провести комплексне дослідження низки характеристик, зокрема: частотності виникнення ризику (імовірнісний параметр його настання), інтенсивності впливу факторів вразливості, а також оцінювання масштабів потенційних збитків від реалізації ризику з урахуванням альтернативних управлінських рішень.

Систематизація критеріїв соціальної вразливості здійснюється на основі аналізу чинників, візуальна репрезентація яких представлена на рисунку 1.1.

Рис. 1.1. Класифікація критеріїв соціальної вразливості за чинниками

Джерело: [46]

Чинники, що спричиняють соціальну незахищеність індивідів або соціальних груп, тісно корелюють із вищезазначеними критеріями та класифікуються за такими категоріями [60]:

- перебування у складних чи небезпечних природних умовах;
- вікові особливості (зокрема, дитячий та похилий вік);
- наявність функціональних обмежень або особливих потреб;
- стан здоров'я та хвороби;
- відсутність доступу до соціальної підтримки та допомоги;
- рівень освіти та професійна кваліфікація, що не відповідають актуальним суспільним запитам;
- соціальна ізоляція;
- порушення громадянських прав та недостатній соціально-правовий захист;
- наслідки впливу кризових явищ.

Аналіз цих причин дозволяє окреслити потенційні негативні наслідки соціальної вразливості. До таких наслідків належать: прояви дискримінації, зубожіння, посилення соціальної ізоляції, ризик бездомності та безробіття, погіршення стану здоров'я, формування залежностей і, в крайніх випадках, навіть летальні наслідки.

У сучасному суспільстві, особливо коли йдеться про доходи населення, соціальна вразливість часто матеріалізується у вигляді бідності. Бідність визначається як «дефіцит ресурсів, потрібних для підтримання гідного рівня життя, що вважається прийнятним у конкретному суспільстві на певному етапі його розвитку» [46]. Залежно від методології вимірювання, розрізняють об'єктивну та суб'єктивну бідність. Об'єктивна бідність визначається на основі формальних критеріїв, таких як рівень доходу та доступність певних благ, що встановлені на державному рівні. Натомість суб'єктивна бідність відображає власну оцінку індивідом свого фінансового стану, його порівняння

з певними еталонами або ж його соціальну самоідентифікацію у цьому контексті [46].

Водночас, індивід має потенціал опиратися причинам, що породжують соціальну вразливість, відкриваючи шлях до конструктивних результатів. До таких позитивних наслідків можна віднести здатність до адаптації в нових життєвих умовах чи обставинах, процеси відновлення та позитивної трансформації особистості (в морально-психологічному та фізичному плані), можливості для навчання та розвитку, налагодження співпраці та прояви солідарності, а також активний опір виникаючим проблемам та інше.

Після аналізу самого явища соціальної вразливості, варто зосередити увагу на тій частині населення, яка безпосередньо піддається його впливу – на вразливих категоріях (або групах) населення.

У загальному розумінні, коли йдеться про вразливі групи, мають на увазі ті сегменти суспільства, де соціальні ризики проявляються частіше, або де негативні фактори з вищою вірогідністю можуть призвести до певних втрат чи обмежень. Як зазначає Н. Андрусишин, соціально-вразливими верствами населення вважаються ті індивіди чи соціальні утворення, які мають підвищену, порівняно з іншими, ймовірність зазнати шкоди від несприятливих соціальних, екологічних чинників або від хвороб [1; 2]. Аналіз інших наукових джерел дозволяє трактувати поняття «вразливі категорії населення» як групи осіб, що володіють недостатніми ресурсами для автономного забезпечення власних потреб та реалізації прав у звичних умовах існування. До цієї категорії також відносять осіб, які опинилися в особливо складних соціальних ситуаціях через обставини, що не залежать від їхньої волі. Нерідко саме вразливі групи населення стають отримувачами послуг у сфері соціальної роботи; це люди (окремі особи чи групи), які стикаються з життєвими труднощами та отримують підтримку у їх подоланні від спеціалізованих соціальних служб та установ.

Поняття «вразливі категорії населення» позначає ту частину соціуму, яка тимчасово або постійно є найбільш схильною до дії несприятливих зовнішніх чинників. Ці групи потребують цілеспрямованої допомоги та захисту від державних структур чи неприбуткових організацій, оскільки в силу різних причин не мають змоги самостійно забезпечити належний рівень життя.

Згідно з інтерпретацією українського законодавства, до «вразливих груп населення» належать ті особи, які можуть бути отримувачами соціальних послуг через найвищу ймовірність опинитися у скрутному життєвому становищі. Таке становище може бути спричинене впливом як зовнішніх факторів (наприклад, соціальних, економічних, природних, політичних, екологічних), так і внутрішніх (таких як фінансовий стан, наявність фізичних чи інтелектуальних особливостей розвитку, вікові характеристики, спосіб життя тощо) [28].

Закон України «Про соціальні послуги», ухвалений 17 січня 2019 року, визначає вразливі групи населення як осіб або сім'ї, що перебувають під найвищим ризиком потрапляння у складні життєві обставини внаслідок дії негативних зовнішніх та/або внутрішніх чинників. При цьому під «складними життєвими обставинами» (СЖО) розуміють такі умови, ситуації чи фактори, які об'єктивно ускладнюють та погіршують життєдіяльність особи, її стан здоров'я, перешкоджають її повноцінному розвитку особи, соціалізації, функціонування сім'ї, а також іншими причинами та характеризуються тим, що особа чи сім'я, опинившись у даній ситуації, не спроможні подолати власними силами без сторонньої допомоги [45].

Таким чином, на основі аналізу фахових джерел можна узагальнити основні чинники, що визначають соціальну вразливість населення, – їх класифікацію представлено на рис. 1.1.

Окремо виділено чинники, які можуть зумовити виникнення складних життєвих обставин, що продемонстровано на рис. 1.2.

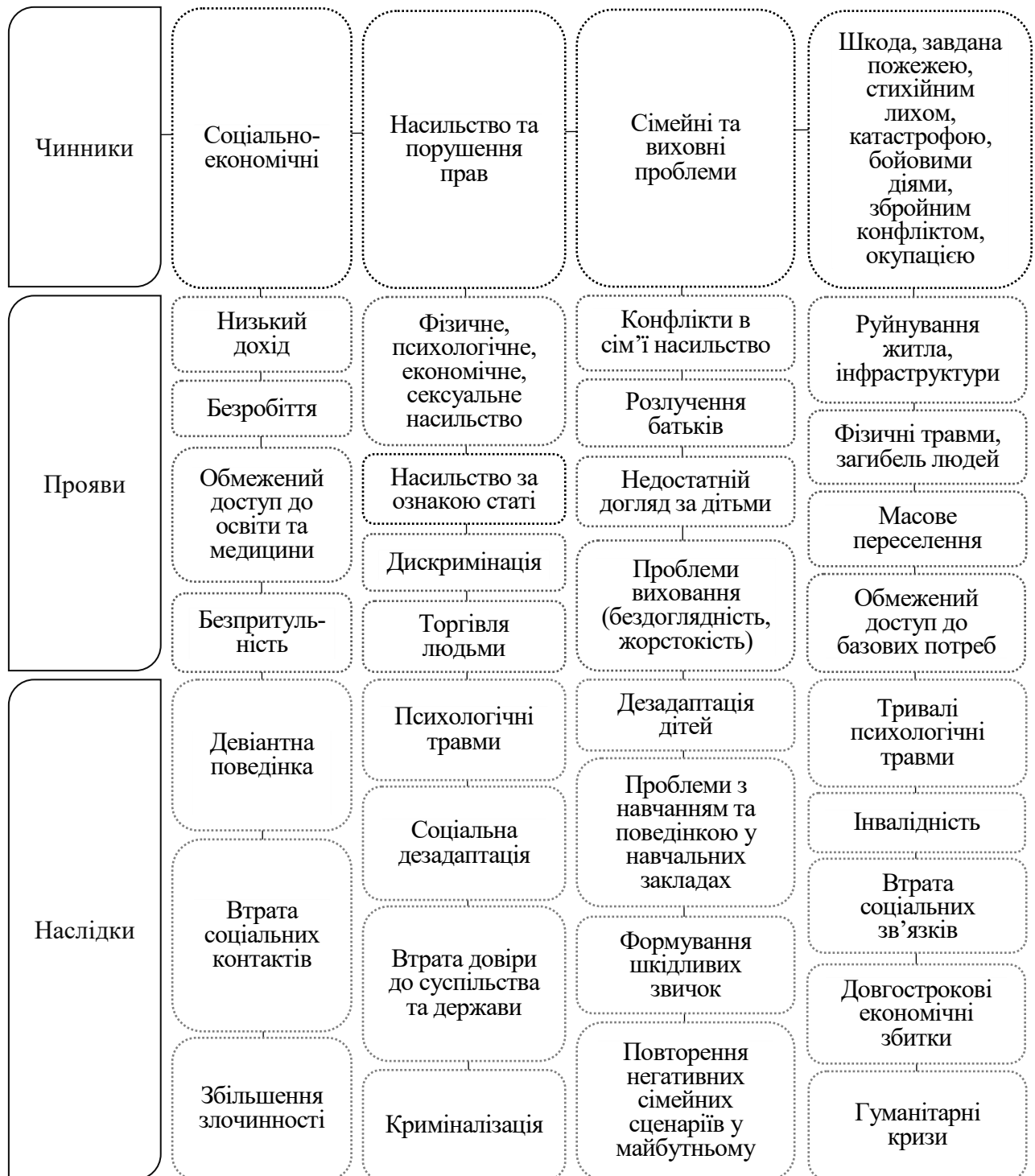

Рис. 1.2. Чинники, що можуть зумовити складні життєві обставини

Джерело: узагальнено на основі [45]

Згідно з підходом О. Караман та Я. Юрків, соціально вразливі групи населення можна умовно класифікувати за трьома категоріями [28]:

1) особи з обмеженими ресурсами, але без ознак деадаптації: ця група включає індивідів та сім'ї, які мають недостатньо ресурсів для підтримання комфортного рівня життя та соціальної конкурентоспроможності, однак ще не

перебувають у стані соціальної дезадаптації (прикладами є неповні та багатодітні сім'ї, молодь та підлітки без роботи, особи з III групою інвалідності, біженці та вимушено переміщені особи);

2) особи в стані дезадаптації з потенціалом до відновлення: до цієї групи належать ті, хто вже зазнав соціальної дезадаптації через складні життєві обставини (СЖО), але зберігає потенціал для відновлення самостійної життєдіяльності за певних умов та підтримки (сюди відносять осіб з інвалідністю II групи, людей, що перенесли важкі захворювання чи травми, постраждалих від природних, техногенних чи соціальних катастроф, осіб, дезадаптованих внаслідок злочинних дій (наприклад, жертв насильства, торгівлі людьми, експлуатації), дітей, позбавлених батьківського піклування);

3) особи в стані дезадаптації, що потребують постійної допомоги: ця категорія об'єднує індивідів, які перебувають у стані соціальної дезадаптації через тимчасову чи повну втрату здатності до самостійного функціонування і потребують допомоги фахівців для задоволення основних потреб (до них належать особи з інвалідністю I групи, люди, які страждають від тяжких захворювань, та особи похилого віку, що потребують стороннього догляду).

Важливо зазначити, що на склад та чисельність вразливих категорій населення безпосередньо впливає загальна соціально-демографічна ситуація в країні. Аналіз сучасних демографічних показників свідчить про наявність глибокої демографічної кризи [5]. Ця криза визначається як порушення процесів відтворення населення, що становить загрозу для його стабільного існування в майбутньому. Вона проявляється через негативні тенденції в ключових демографічних компонентах: показниках народжуваності, смертності та міграції. Причинами такої ситуації можуть виступати як внутрішні соціально-економічні негаразди, так і значне поширення соціально небезпечних захворювань серед населення.

Сукупність чинників, що характеризують поточну демографічну кризу, неминуче впливає як на кількісний склад вразливих категорій населення, так і

на якість їхнього життя. Ця складна демографічна ситуація зумовлює низку вагомих соціально-економічних наслідків.

Зокрема, спостерігається зростання тиску на систему соціального забезпечення країни. Одночасно відбувається скорочення частки населення працездатного віку, яке здатне працювати та формувати податкову базу, необхідну для фінансування економіки та забезпечення належного рівня підтримки для соціально незахищених громадян. Також відзначається тенденція до збільшення кількості домогосподарств, що складаються з однієї особи, особливо серед осіб похилого віку та дітей. У випадку втрати одного з батьків, діти набувають статусу напівсиріт та отримують відповідну державну допомогу.

Важливо наголосити, що цю непросту картину суттєво ускладнює триваюча в країні війна (станом на травень 2025 р.). Воєнні дії додатково посилюють негативний вплив кожного з вищезгаданих факторів, що призводить до подальшого погіршення як соціально-демографічної ситуації, так і стану національної економіки.

За прогнозами Ради ЄС, через війну та її тривалість, населення України може скоротитися на 24–33%. Від початку повномасштабного російського вторгнення кількість населення України зменшилась приблизно на 8 мільйонів осіб. Спостерігається значна зміна статеві-вікової структури українського населення – відбувається скорочення частки молоді до 20 років та частки осіб продуктивного віку. За даними Управління Верховного комісара ООН у справах біженців (УВКБ ООН), станом на вересень 2024 р., близько 6,7 мільйона українців зареєстровані як біженці за кордоном, а понад 3,7 мільйона є ВПО в межах України. Більшість переміщених осіб продовжують складати жінки та діти [48].

Повномасштабне вторгнення (станом на квітень 2025 р.) призвело до значного збільшення чисельності всіх категорій соціально вразливого населення в Україні. Важливо зазначити, що коло таких осіб суттєво

розширилося за рахунок багатьох представників середнього класу, які опинилися в складних життєвих обставинах. Причинами цього стали численні фактори, пов'язані з війною: втрата близьких чи основного годувальника сім'ї, втрата джерел доходу, роботи чи бізнесу, руйнування житла та втрата майна, набуття інвалідності або загальне погіршення стану здоров'я, інші значні фінансові збитки, перешкоди в здобутті освіти, а також поширення емоційних та психічних розладів.

Специфіка життєдіяльності вразливих категорій населення значною мірою визначається їхнім соціальним статусом, актуальними потребами, законодавчо гарантованими правами та реальними можливостями доступу до ресурсів. Такі групи вимагають особливої уваги та посиленої соціальної опіки, що включає допомогу, підтримку та заходи з реабілітації. Відповідальність за надання такої підтримки лежить не лише на державних інституціях, але й на громадському секторі, міжнародних організаціях та інших суб'єктах, спроможних надавати необхідні послуги.

В Україні створено певну законодавчу базу та діють різноманітні програми, проєкти й послуги, спрямовані на те, щоб вразливі групи населення (включаючи сім'ї з дітьми, осіб з інвалідністю, молодь, дітей-сиріт) могли захищати свої права та інтереси. До таких механізмів належать програми працевлаштування, центри надання безоплатної правової та первинної медичної допомоги, адміністративні послуги, інститути сімейних форм виховання (дитячі будинки сімейного типу, патронатні сім'ї), а також різні види державної соціальної допомоги.

Проте, наявних механізмів часто виявляється недостатньо, щоб повністю усунути бар'єри, перешкоди та суспільні стереотипи, з якими стикаються вразливі категорії населення. Ці перепони заважають вести повноцінне життя, навчатися, розвиватися та бути інтегрованими у суспільство, на рівних з іншими громадянами. Тому існує потреба у підвищенні рівня соціальної відповідальності, толерантності та гуманізму в

суспільстві. Не менш важливим є розширення можливостей для самих представників вразливих груп брати участь у прийнятті рішень, що стосуються їхнього добробуту та захисту, з кінцевою метою сприяння їх максимальній соціальній інтеграції.

Соціальна інтеграція вразливих груп населення – це багатогранний процес, що полягає у їхньому повноцінному включенні в суспільне життя, що передбачає забезпечення захисту прав, розширення доступу до можливостей та ресурсів, а також утвердження й беззастережну повагу до їхньої людської гідності. Успішна соціальна інтеграція сприяє зміцненню загальної соціальної стабільності та справедливості. Серед ключових завдань цього процесу – створення умов для розкриття та розвитку індивідуального потенціалу вразливих осіб, забезпечення можливостей для їхньої самореалізації згідно з власними прагненнями, а також формування в суспільстві культури соціальної відповідальності та солідарності.

Узагальнюючи вищевикладене, можна дійти висновку, що соціальна вразливість характеризує стан, коли окремі індивіди або групи зазнають підвищеного ризику через нерівномірний доступ до ресурсів, обмежені можливості або нижчий соціальний статус. До соціально вразливих категорій населення традиційно відносять осіб похилого віку, групи з низьким рівнем доходів, осіб з інвалідністю, бездомних осіб та інші групи, які можуть бути незахищеними внаслідок дії економічних, соціальних чи фізичних чинників. Такі особи та групи часто потребують додаткової підтримки та захисту з боку державних інституцій та громадськості для реалізації своїх прав та забезпечення гідних умов життя. Глибокий аналіз їхніх соціально-демографічних характеристик та специфіки життєдіяльності є ключовим для

1.2. Соціальний захист у системі соціальної політики: сутність, цілі, принципи та механізми

Соціальний захист є фундаментальним компонентом соціальної політики держави та відіграє вирішальну роль у забезпеченні благополуччя населення. Розглядаючи соціальний захист у контексті соціальної політики, можна визначити його як багатоаспектне явище. По-перше, соціальний захист є важливим предметом вивчення в системі освіти, що викладається у багатьох українських та зарубіжних університетах на різних спеціальностях. Це обумовлено його міждисциплінарною природою, що охоплює елементи соціології, політології, економіки та правознавства. По-друге, соціальний захист становить окрему галузь наукових досліджень. Як відносно молодий науковий напрям, він викликає значні дискусії серед вітчизняних та міжнародних науковців щодо своєї методології, принципів та механізмів реалізації. По-третє, соціальний захист представляє собою комплексну систему заходів, спрямованих на вирішення конкретних суспільних проблем у різних сферах – від регулювання ринку праці та забезпечення якісної освіти до організації ефективного пенсійного забезпечення та охорони здоров'я [9].

Сутність соціального захисту полягає в тому, що він є стрижневим елементом державної соціальної доктрини, яка визначає не лише напрями діяльності державних інституцій, але й окреслює вектори функціонування недержавних організацій, а також встановлює стратегічні цілі суспільного розвитку.

Аналізуючи соціальний захист, важливо розглядати його з двох аспектів: практичного та теоретичного. З практичної точки зору, формування системи соціального захисту зумовлене об'єктивними потребами суспільства у забезпеченні гідного рівня життя та соціальної справедливості. З теоретичної перспективи, розвиток концепцій соціального захисту спирається на багатовіковий досвід соціально-філософської та економічної думки, що

робить його основою для інтегрованого дослідження соціальних, політичних та економічних підходів до забезпечення суспільного добробуту [18].

У контексті розуміння сутності соціального захисту як невід'ємної складової соціальної політики важливо відзначити його багатосуб'єктний характер. А. Колот розглядає систему соціального захисту як результат еволюції людської цивілізації, визначаючи її як інституційне утворення, що забезпечує індивідам можливості вирішення соціальних проблем шляхом консолідації ресурсів держави, підприємницьких структур та громадянського суспільства. Саме така система соціального захисту створює підґрунтя для сталого соціального розвитку суспільства [29; 30].

Розвиваючи думку про множинність суб'єктів соціального захисту, А. Сіленко наголошує, що він не є виключною прерогативою державних інституцій [49, с. 56]. Це твердження підкреслює, що ефективність механізмів соціального захисту залежить від синергії зусиль різних соціальних акторів.

Відповідно, кінцевий результат функціонування системи соціального захисту визначається не лише політикою держави та діяльністю її спеціалізованих інститутів, а й активною участю інших суб'єктів, які реалізують власні програми соціального захисту в межах існуючого правового поля, доповнюючи державні ініціативи та підвищуючи загальну ефективність соціальної політики.

У загальноєвропейському інтелектуальному дискурсі питання ролі держави як гаранта соціального захисту, функцій державного управління в системі соціальних взаємодій та принципів задоволення суспільних потреб розвивалося паралельно зі становленням економічної науки та вдосконаленням управлінських технологій. Це дозволило сформулювати комплексне розуміння цілей, принципів та механізмів соціального захисту як інтегрованої системи, що забезпечує соціальну справедливість та стабільність суспільства.

Історично концепція соціального захисту формувалася разом із розвитком уявлень про роль держави в забезпеченні суспільного добробуту. Ще в добу меркантилізму в роботах англійських філософів періоду абсолютизму та у працях фізіократів значна увага приділялася впливу державних інституцій та державних фінансів на економічний розвиток і рівень життя населення, що заклало підвалини сучасного розуміння системи соціального захисту.

Особливий внесок у формування теоретичних засад соціального захисту зробив Дж. Локк, який обґрунтував необхідність приватної власності як фундаментальної передумови існування громадянського суспільства та договірної інтерпретації державної влади [41, с. 91]. Саме ця концепція дозволила розглядати його як одного з фундаторів теорії суспільного договору, яка згодом стала основою для розуміння механізмів соціального захисту. За висловом Локка, «єдиний спосіб відмовитися від своєї природної свободи й накласти на себе узи громадянського суспільства – це домовленість з іншими людьми про об'єднання у спільноту для зручного, спокійного й мирного співжиття, надійного користування своєю власністю, а також більшої, ніж у тих, хто не живе в суспільстві, безпеки» [38, с. 180]. У цьому контексті соціальний захист можна розглядати як інструмент забезпечення цієї «більшої безпеки».

XVIII століття ознаменувалося утвердженням ідеї цілеспрямованого конструювання державних інституцій для регулювання суспільного життя, що створило концептуальну основу для формування принципів соціального захисту. Прогресивні мислителі того часу, зокрема С. Пуфендорф, Г. Лейбніц, Х. Вольф і Ф. Прокопович, сформулювали нову концепцію держави, яка передбачала обмеження свавілля за допомогою законів і формалізованих норм соціальної взаємодії.

Вони обґрунтували, що виникнення держави базується на двох суспільних угодах: по-перше, вибір народом форми правління, і по-друге,

укладання угоди між народом та правителями про взаємні зобов'язання – підкорення підданих та обов'язок можновладців дбати про інтереси і безпеку населення. Ця «регулярна держава», як її називали у тогочасній термінології, передбачала створення інституцій та механізмів, що гарантують упорядковане управління та захист інтересів громадян, що можна розглядати як прообраз сучасних систем соціального захисту.

Таким чином, історичний розвиток соціально-філософської думки заклав теоретичні основи розуміння цілей, принципів та механізмів соціального захисту як невід'ємної складової соціальної політики держави, спрямованої на забезпечення соціальної стабільності та добробуту суспільства.

Концепція соціального захисту як невід'ємного елементу соціальної політики бере свій початок із формування теорії соціальної держави у ХІХ столітті. Ключову роль у розвитку цієї теорії відіграв німецький вчений Лоренц фон Штайн, який у 1850 році запровадив і теоретично обґрунтував поняття «соціальна держава».

Поява даного терміну стала відповіддю на трансформацію самої природи державності та зростання значення соціальних функцій держави. Л. фон Штайн простежив еволюцію державних форм від «поліцейської держави» через «державу суспільного договору» і «державу як вищу форму влади» до держави, яка бере на себе відповідальність за реалізацію соціальних функцій.

У своїй концепції Л. фон Штайн визначив сутність соціальної держави та її захисної функції через зобов'язання підтримувати рівність між усіма суспільними класами та забезпечувати права індивідів. Він обґрунтував цю необхідність взаємозалежністю розвитку особистості та суспільства: «розвиток одного є кінцевою умовою для розвитку іншого».

Принциповим нововведенням його теорії став підхід до держави як до арени класової боротьби та проголошення примату відносин «індивід-

держава» замість традиційної моделі «суспільство-держава». Це заклало основи для розуміння механізмів соціального захисту, де держава виступає гарантом економічного і соціального прогресу та захисту прав громадян.

Хоча сучасне розуміння системи соціального захисту значно еволюціонувало порівняно з первинною концепцією Л. фон Штайна, його ідеї залишаються фундаментальними для будь-якого дослідження у сфері соціальної політики та соціального захисту.

У контексті системи соціальної політики, соціальний захист реалізується через функціонування соціальної держави, яка характеризується як правова демократична інституція з потужною соціальною політикою та розвиненою соціально-орієнтованою ринковою економікою. Головними цілями такої системи є забезпечення високого рівня життя населення, стабільної зайнятості, реалізації прав і свобод громадян, а також доступності соціальних інститутів, включаючи освіту, охорону здоров'я, культуру та соціальне забезпечення.

Незважаючи на тривалу історію розвитку концепції соціального захисту, науковий дискурс досі не пропонує єдиного узгодженого визначення його сутності. Так само й національні конституції різних країн, декларуючи соціальний характер держави, часто не розкривають повністю зміст цього поняття. Водночас, конституційне закріплення принципів і завдань соціального захисту спостерігається в багатьох країнах, зокрема у ФРН, Італії, Ірландії та Швейцарії. Показово, що в державах пострадянського простору та постсоціалістичних країнах Європи фіксація терміну «соціальна держава» в основних законах також стала поширеною практикою [11].

Ключовим принципом ефективної системи соціального захисту є суспільна підтримка та довіра до державної економічної та соціальної політики. У європейській практиці соціального захисту особлива увага громадянського суспільства зосереджена на забезпеченні соціальної безпеки – створенні стабільного, сприятливого соціального середовища та здорової

«соціальної екології», що визнається основним механізмом реалізації соціальної відповідальності держави.

Формування системи соціального захисту пов'язане з еволюцією соціальних функцій держави, що створило новий механізм задоволення суспільних потреб та спричинило їх інтенсивне зростання. У цьому процесі традиційні форми соціального забезпечення, такі як страхування, інтегруються в державну систему, а інші, наприклад благодійність, відходять на другий план.

Основним інструментом реалізації ефективного соціального захисту виступає виважена соціальна політика, яка забезпечує соціальну справедливість та гармонійну взаємодію різних суспільних сил [43, с. 195]. Серед пріоритетних цілей соціального захисту варто відзначити підвищення життєвого рівня населення, забезпечення зайнятості, удосконалення механізмів соціального захисту, охорону довкілля та розвиток сприятливого соціально-економічного і культурного середовища.

Аналізуючи конституційне закріплення принципів соціального захисту в різних країнах, можна визначити такі ключові механізми його реалізації [30; с. 13]:

- регуляторне втручання держави в соціально-економічні процеси та формування соціально відповідальних політичних інститутів;
- соціальна орієнтація економічної політики та бюджетного планування;
- розвиток інститутів громадянського суспільства;
- забезпечення рівних можливостей для реалізації прав громадян;
- функціонування систем державних соціальних трансфертів, соціального захисту, забезпечення та страхування;
- проведення активної політики на ринку праці;
- сприяння розвитку соціального партнерства;
- зміцнення демократії та правової держави;
- загальнодоступність соціальної підтримки.

Для ефективної реалізації соціального захисту населення важливу роль відіграє формування соціально орієнтованої інституціональної системи. Згідно з дослідженням, опублікованим у монографії «Європейська інтеграція України» (2005 р.), така система повинна включати широкий спектр інституцій, де центральну роль відіграють органи законодавчої та виконавчої влади. Ефективний соціальний захист також забезпечується через залучення арбітражних судів, бірж праці, благодійних фондів, житлово-комунальних установ, приватних страхових і пенсійних компаній. Подібна інституційна різноманітність створює можливість вибору між державними та недержавними службами та дозволяє використовувати як бюджетні, так і позабюджетні джерела фінансування соціальних програм [17, с. 25].

Сутність соціального захисту виявляється через діяльність держави з розвиненою системою соціальних функцій та відповідним організаційно-правовим забезпеченням їх реалізації. Така держава виступає ключовим суб'єктом соціальних процесів, бере повну відповідальність за соціальний розвиток суспільства та активно формує систему взаємодій між державними, суспільними інститутами та громадянами.

Принципи соціального захисту реалізуються через багаторівневу інституційну структуру. При цьому механізми реалізації соціального захисту передбачають як безпосередню участь державних структур, так і залучення приватних суб'єктів, які виступають співвиконавцями державних соціальних завдань. Таким чином, досягнення цілей соціального захисту здійснюється через систему різноманітних суб'єктів, які можна вважати учасниками державної соціальної політики у тій мірі, в якій вони забезпечують реалізацію визначених державою соціальних цілей.

Еволюція концепції соціального захисту пов'язана з фундаментальною зміною ролі держави в суспільних процесах. Відбувся перехід від політики невтручання до активної участі держави в регулюванні соціально-економічних відносин, де пріоритетною метою стало забезпечення гідних умов життя та

добробуту громадян через розширення соціальних функцій та застосування різноманітних важелів впливу.

Сутність соціального захисту полягає в гармонізації приватних і суспільних інтересів через комбінацію ринкових механізмів та регуляторних заходів. Цей підхід спрямований на підтримку приватної ініціативи та відповідальності громадян при одночасному запобіганні надмірному соціальному розшаруванню і створенні умов для забезпечення соціальної справедливості.

Принципи соціального захисту формуються в контексті фундаментальних соціальних та структурних трансформацій суспільства. До основних механізмів його реалізації належать:

- правове та фінансове регулювання;
- перерозподіл суспільних ресурсів;
- виробництво соціальних послуг.

У процесі розвитку системи соціального захисту були інституціоналізовані різноманітні методи регулювання:

- доходів і заробітної плати;
- зайнятості та безробіття;
- підтримки приватної ініціативи та малого і середнього підприємництва;
- обов’язкового соціального страхування;
- соціального забезпечення;
- підтримки малозабезпечених та непрацездатних;
- пенсійного забезпечення;
- розвитку систем освіти та охорони здоров’я.

Важливо підкреслити, що ефективність економічних, політичних та інших функцій держави безпосередньо залежить від успішності реалізації соціального захисту. При цьому слід зазначити, що не всі дії держави, які

мають соціальні наслідки, можна вважати елементами системи соціального захисту та соціальної політики.

У системі соціальної політики ключовим суб'єктом виступає держава з її інституційною структурою та владними повноваженнями. Саме державні цілі визначають спрямованість та масштаб діяльності у сфері соціального захисту населення.

Концепція соціального захисту в економічній науці трактується з різною широтою охоплення. У розширеному розумінні соціальний захист включає всі елементи інституційної структури соціальної політики. У вузькому трактуванні це поняття наближається до категорії «допомога». Відсутність уніфікованої термінології у цій сфері зумовлює певну варіативність використання термінів різними експертами залежно від контексту дослідження.

Структурно система соціального захисту поділяється на два основні компоненти: соціальне страхування та соціальну допомогу. Цей поділ ґрунтується на двох ключових критеріях [52]: методи врахування соціальних ризиків та джерела фінансування.

Соціальне страхування функціонує на основі страхових внесків роботодавців і працівників, тоді як соціальна допомога фінансується з бюджетних коштів, які формуються переважно через систему оподаткування.

Окремі види соціального захисту, зокрема допомога малозабезпеченим сім'ям та особам з інвалідністю з дитинства, не пов'язані з механізмом страхових внесків і за своєю природою не є страховими випадками. Такі форми підтримки належать до системи державної соціальної допомоги або інших державних соціальних програм, що становлять важливий механізм реалізації принципів соціального захисту.

У контексті реалізації механізмів соціального захисту важливо розглянути основні моделі, що визначають різні підходи до організації системи соціальної політики. За типологією Г. Еспінг-Андерсена, існують

«три основні моделі соціальних держав: ліберальна, консервативна (корпоративна) і соціал-демократична» [65].

Ліберальна модель соціального захисту, яка характерна для США, Канади, Австралії та Великобританії, сформувалася під впливом утвердження інститутів приватної власності, поширення ринкових відносин та ліберальної трудової етики. Принципи функціонування цієї моделі базуються на:

- мінімальному втручанні держави у ринкові відносини;
- обмеженому використанні заходів державного регулювання, які здебільшого стосуються макроекономічної політики;
- незначній частці державного сектору в структурі ВВП.

Механізми соціального захисту при ліберальній моделі реалізуються переважно через розвинуту систему страхування, що забезпечує мінімізацію державного втручання з одночасним наданням певних гарантій. Характерними особливостями є:

- помірні за розміром страхові виплати;
- невеликі трансфертні платежі з державного бюджету для різних категорій громадян;
- адресний характер матеріальної допомоги, що надається виключно на підставі підтвердженої потреби.

У сфері трудових відносин створюються максимально сприятливі умови для розвитку підприємницької діяльності. Роботодавці мають значну свободу у прийнятті рішень щодо розвитку та реорганізації виробництва, включаючи питання звільнення працівників. Показовим є приклад США, де з 1948 р. діє Закон Вагнера (Закон про колективні договори), згідно з яким керівництво компанії має право звільняти працівників з мінімальним попередженням при необхідності скорочення чи модернізації виробництва незалежно від їхнього стажу та кваліфікації. Роль профспілок зосереджується на захисті працівників з найбільшим стажем роботи у випадках масових звільнень, проте їхні можливості часто обмежені.

Одним із прикладів системи соціального захисту є консервативна (або корпоративна) модель, яка діє в країнах, таких як Німеччина, Австрія, Франція та Італія. У цій моделі допомога фінансується не лише державою, а й за рахунок внесків працівників і роботодавців. Гроші з цих внесків розподіляються через страхові фонди.

Особливість цієї системи – те, що розмір соціальної допомоги залежить від того, скільки людина заробляла і скільки років платила внески. Чим більше – тим більша допомога. Також у розподілі допомоги беруть участь не лише держава, а й роботодавці та профспілки, які разом керують фондами.

Допомога по безробіттю в такій системі надається на основі страхового стажу та суми внесків. У деяких країнах старшим людям (від 50 років) виплати можуть продовжуватися на довший період.

Іншою моделлю організації соціального захисту є соціал-демократична (або модель солідарності), яка реалізується у скандинавських країнах – Швеції, Норвегії, Фінляндії, Данії, а також у Нідерландах та Швейцарії. В основі цієї моделі лежить активна участь держави у забезпеченні соціальних гарантій для всього населення. Основними цілями соціальної політики тут є забезпечення високого рівня зайнятості, зменшення соціальної нерівності та надання рівного доступу до базових соціальних послуг.

Фінансування соціального захисту здійснюється за рахунок високих податків і значних державних витрат: наприклад, у Швеції державні видатки становлять близько 66 % ВВП, у Данії – 61 %, у Фінляндії – 56 %. Більшість цих коштів спрямовується на соціальні потреби, включаючи трансфертні платежі, які підтримують малозабезпечені верстви населення.

Соціальний захист у цій моделі охоплює всіх громадян, незалежно від їхнього трудового статусу, що забезпечує універсальність допомоги. Також характерною є чітка система державного регулювання трудових відносин, яка спрямована на забезпечення стабільності на ринку праці. Важливою рисою є розвинена культура «виробничої демократії» – активна участь працівників у

прийнятті рішень через профспілки й соціальний діалог. Це дозволяє ефективно узгоджувати інтереси працівників і роботодавців, що сприяє зниженню рівня безробіття.

Соціал-демократична модель тісно пов'язана з егалітарною (або шведською) доктриною соціальної держави, яка стала особливо популярною у Скандинавії. Вона передбачає, що турбота про громадян – це пріоритет державної політики, а захист і підтримка населення в кризових ситуаціях розглядаються як основна функція держави, зведена майже до рівня національної ідеї. Така модель гарантує кожному громадянину базову безпеку та впевненість у завтрашньому дні, незалежно від його соціального статусу чи трудового внеску.

У ширшому європейському контексті Європейська комісія виокремлює дві базові моделі соціальної політики – бісмарківську та бевериджську. Вони також відображають різні підходи до організації соціального захисту. Бісмарківська модель орієнтована на принцип страхування та взаємозв'язок між трудовим внеском і розміром соціальних виплат. Соціальні гарантії тут надаються переважно тим, хто сплачував внески впродовж своєї професійної діяльності, тобто соціальний захист розглядається як форма відкладеного доходу. Управління страховими фондами здійснюється на паритетних засадах за участі роботодавців і працівників, а фінансування соціальних витрат відбувається незалежно від державного бюджету [59, с. 46].

Натомість бевериджська модель ґрунтується на принципі універсальності та мінімальної гарантованої допомоги. У цій системі соціальний захист поширюється на всіх громадян, незалежно від їх трудової історії. Наприклад, пенсії та допомоги виплачуються навіть тим, хто не мав можливості здійснювати страхові внески. Такі моделі фінансуються здебільшого з податків через державний бюджет, і метою є забезпечення базового рівня життя кожному [59, с. 46].

У сучасних умовах соціальний захист розглядається як один із ключових інструментів реалізації соціальної політики, в основі якого лежить принцип національної солідарності. Цей принцип тісно пов'язаний із концепцією розподільчої справедливості, яка передбачає забезпечення соціальної рівноваги через перерозподіл ресурсів на користь вразливих верств населення.

Водночас в ЄС поступово формується нова модель соціальної політики, що ґрунтується на гармонійному поєднанні економічної ефективності та соціальної солідарності. Такий підхід дозволяє забезпечити збалансований розвиток, прозорість механізмів соціального захисту та дотримання інтересів усіх країн-членів ЄС. У цій моделі особлива увага приділяється ефективності—зокрема, спостерігається переорієнтація соціальних програм з універсального (загального) підходу на індивідуалізований, що дозволяє знизити витрати та підвищити результативність підтримки.

Крім того, трансформація систем соціального захисту в європейських країнах відбувається в умовах глобалізованої економіки, що вимагає ефективних підходів до формування соціальної політики. Багато держав зберігають високий рівень заробітної плати та соціальних витрат, покладаючись на високу продуктивність праці та професійну підготовку. Такі чинники як підтримка зайнятості населення, підвищення здатності працівників відповідати вимогам сучасного ринку, опанування інформаційно-комунікаційних інструментів, створення умов для гідної праці не лише підтримують конкурентоспроможність, а й стимулюють розвиток людського потенціалу, що розглядається як основа соціального капіталу. Зміни у сфері соціального захисту спрямовані на досягнення компромісу між потребами ринку та вимогами соціальної справедливості, що є фундаментальним завданням сучасної соціальної політики, оскільки передбачає пошук балансу між економічною ефективністю та соціальною відповідальністю.

1.3. Фінансування соціального захисту соціально вразливих категорій: джерела, розподіл та ефективність

Функціональність системи соціального захисту та загальний добробут громадян безпосередньо залежать від належного фінансового забезпечення, що становить фундаментальну основу цієї системи. Для впровадження дієвої соціальної політики критично важливо розробити ефективний фінансовий механізм, здатний суттєво покращити якість життя українського населення. Вчасне та повноцінне фінансування соціальних програм і виплат є необхідною передумовою для ефективного виконання функцій соціального захисту.

Структурний аналіз системи соціального захисту дозволяє виокремити різні компоненти: соціальне страхування, соціальне забезпечення та державні гарантії, кожен з яких функціонує за допомогою власного специфічного фінансового механізму. Такий багаторівневий підхід сприяє цілісному функціонуванню національної системи соціального захисту, підвищуючи її дієвість та продуктивність.

Координована взаємодія структурних компонентів має вирішальне значення для належного функціонування фінансового механізму системи соціального захисту населення. Цей механізм можна концептуалізувати як інтегровану систему елементів, що взаємодіють для спрямування руху системи у визначеному напрямку. У широкому контексті фінансовий механізм соціального захисту об'єднує самостійні фінансові механізми страхування, забезпечення та державних гарантій, які спільно працюють для стабільного розвитку та задоволення суспільних потреб. У вузькому розумінні він являє собою специфічний комплекс методів та інструментів, законодавчо регламентованих, що забезпечують мобілізацію, розподіл та використання фінансових ресурсів з метою підтримки суспільного добробуту та захисту соціально вразливих категорій населення.

В українській системі соціального захисту функціонують три ключові форми забезпечення фінансової безпеки громадян: соціальне страхування,

соціальне забезпечення та соціальна допомога. Процес фінансового забезпечення цієї системи структурно розподіляється на два взаємопов'язані етапи. На початковому етапі відбувається акумуляція фінансових ресурсів через мобілізацію коштів від різних категорій платників – населення, суб'єктів господарювання та державних структур – шляхом справляння податків, страхових внесків та залучення інших фінансових джерел. Наступний етап охоплює механізми розподілу та цільового спрямування зібраних ресурсів на реалізацію різноманітних соціальних ініціатив, виплату допомог, пенсійне забезпечення та інші форми соціальної підтримки. Специфіка кожного з цих етапів суттєво впливає на загальну ефективність системи фінансового забезпечення соціального захисту [36].

ВВП виступає базовим джерелом формування фінансових ресурсів соціальної сфери. У процесі його розподілу та перерозподілу утворюються первинні та вторинні доходи різних інституційних економічних секторів, частина яких спрямовується на формування централізованих і децентралізованих фінансових фондів. Джерела фінансування соціального захисту можна класифікувати за трьома основними категоріями [3; 4]:

- 1) централізовані державні фонди, що включають бюджети державного та місцевого рівнів, а також спеціалізовані соціальні фонди;
- 2) децентралізовані державні фонди, представлені фондами загальнообов'язкового державного соціального страхування;
- 3) недержавні соціальні фонди, що формуються на основі добровільних внесків підприємницького сектору, населення та державних суб'єктів.

Критичною передумовою ефективного функціонування системи соціального захисту виступає досягнення оптимального співвідношення між фінансовими потребами та доступними ресурсами. Комплекс визначальних факторів, що формують обсяг необхідних фінансових ресурсів, систематизовано у рис. 1.3. Хоча система соціального захисту зазнає впливу численних різнопланових чинників, найсуттєвішими детермінантами

фінансових потреб залишаються кількісні параметри та обсяги соціальних трансфертів, що реалізуються в межах системи соціального захисту населення.

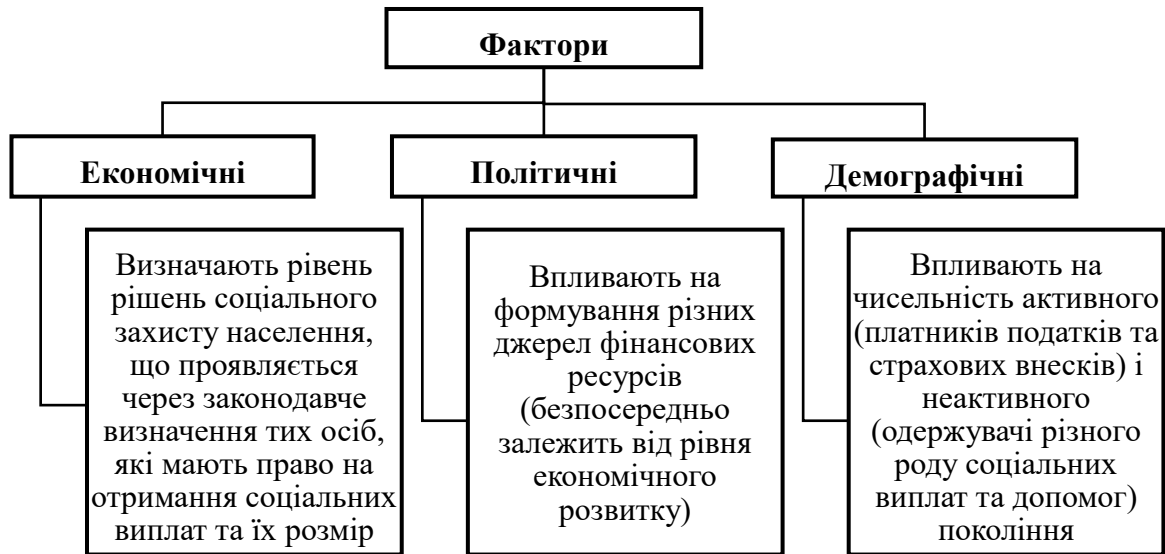

Рис. 1.3. Чинники, які впливають на потребу у фінансових ресурсах для соціального захисту населення

Джерело: сформовано на основі [3; 4]

Рис. 1.3. ілюструє основні чинники, які впливають на потребу у фінансових ресурсах для забезпечення системи соціального захисту населення. Серед них виокремлюють економічні, політичні та демографічні фактори. Економічні чинники визначають рівень рішень соціального захисту через законодавче регулювання прав на отримання допомоги та її розміру. Політичні – впливають на формування джерел фінансування, що тісно пов’язане з економічною ситуацією в країні. Демографічні фактори зумовлюють співвідношення між активним населенням (платники податків) та неактивним (отримувачі допомоги).

Стратегічні орієнтири соціально-економічного розвитку України чітко вказують на євроінтеграційний вектор, що передбачає імплементацію європейських стандартів і нормативів у законодавчу базу та управлінські практики. Проте реалізація стратегічних і тактичних завдань системи соціального захисту населення неможлива без формування комплексного механізму їх виконання, який інтегрує три ключові підсистеми: правову, організаційну та фінансову [44].

На відміну від чинників у рис. 1.1, які впливають переважно на потребу у фінансуванні, нижче розглянуто фактори, що зумовлюють формування фінансових ресурсів для соціального захисту. Важливим елементом фінансової підсистеми є аналіз факторів, що визначають потреби у фінансових ресурсах. Серед них можна виділити:

1) демографічні фактори – впливають на співвідношення активного покоління (платників податків та страхових внесків) та неактивного покоління (отримувачів соціальних виплат та допомог);

2) економічні фактори – визначають можливості формування різних джерел фінансових ресурсів, що безпосередньо залежать від рівня економічного розвитку;

3) політичні фактори – зумовлюють рівень рішень щодо соціального захисту населення через законодавче визначення категорій осіб, що мають право на соціальні виплати, та встановлення їх розміру.

Нормативно-правова складова механізму реалізації соціального захисту передбачає формування та затвердження системи законодавчих актів, що створюють юридичне підґрунтя для ухвалення конкретних управлінських рішень. Дані нормативні документи мають визначати групи населення, які підлягають соціальному захисту, фіксувати основні принципи надання такого захисту, регламентувати сфери відповідальності фізичних осіб, господарюючих суб'єктів та державних інституцій у системі соціального захисту, а також встановлювати форми та види соціальної підтримки [12].

Організаційний компонент соціального захисту охоплює формування структурованої системи організаційного забезпечення, що включає комплекс інститутів загальної та спеціальної компетенції у сфері соціального захисту населення, розмежування функцій та відповідальності між цими інститутами на різних рівнях територіальної організації управління.

Фінансовий механізм забезпечення соціального захисту населення охоплює два взаємопов'язані напрями: акумуляцію джерел фінансових

ресурсів та їх цільове використання для реалізації соціальних програм і заходів. В умовах ринкової економічної системи фінансування здійснюється за рахунок фінансових ресурсів усіх економічних агентів: домогосподарств, суб'єктів господарювання та державного сектору.

Реалізація цього процесу потребує обґрунтованого добору методів, форм та інструментів для раціонального використання фінансових ресурсів. Крім того, необхідною умовою є впровадження дієвих механізмів контролю та моніторингу, які забезпечують прозоре та ефективне використання ресурсів для цілей соціального захисту населення (див. табл. 1.2.).

Таблиця 1.2

Схема фінансового механізму реалізації соціального захисту населення

Джерела фінансування			
Джерело		Опис	
Кошти установ державного страхування		Включають кошти державного соціального страхування	
Власні кошти, допомога добродійників		Благодійна підтримка, спонсорство	
Кошти фондів загальнообов’язкового державного соціального страхування		Збір внесків та державне забезпечення	
Кошти державного і місцевих бюджетів		Центральне та регіональне фінансування	
Кошти громадських об’єднань, церковних громад		Недержавні організації	
Кредитні кошти		Позики, кредити	
Кошти підприємств, організацій, установ усіх форм власності		Приватний сектор	
Форми та інструменти фінансування			
Внутрішнє фінансування	Зовнішнє фінансування	Кредитування	Інструменти фінансування
1) Бюджетне фінансування 2) Соціальне фінансування 3) Інше внутрішнє	Бюджетне, соціальне та інше зовнішнє фінансування	Кредити, позики	Видатки, субсидії, допомоги тощо
Напрями фінансування			
Напрямок		Опис	
Соціальний захист економічно активного населення		Підтримка працевлаштованих та зайнятих	
Соціальний захист непрацездатних осіб		Підтримка пенсіонерів, осіб з інвалідністю тощо	
Універсальні заходи соціального захисту		Загальні програми допомоги та підтримки	

Джерело: складено автором за даними [42]

Серед багатоманітних джерел фінансування системи соціального захисту населення пріоритетне значення мають ресурси, акумульовані в централізованих та децентралізованих державних фінансових фондах. Поряд із бюджетними асигнуваннями різних рівнів, істотну роль у забезпеченні соціального захисту відіграють кошти системи соціального страхування, зокрема Пенсійного фонду України. Ці фінансові ресурси спрямовуються на підтримку добробуту значної частини громадян після припинення трудової діяльності, а також при виникненні соціальних ризиків, що зумовлюють тимчасову чи постійну втрату працездатності.

Фінансове забезпечення соціального захисту можна концептуалізувати як комплекс грошових відносин розподільного характеру. Ці відносини формуються через механізми оподаткування та цільові внески, що спрямовуються до централізованих і децентралізованих фондів фінансових ресурсів. Акумульовані таким чином кошти використовуються для фінансування широкого спектра соціальних виплат та програм через основні інструменти соціального захисту: соціальне забезпечення, соціальне страхування та адресну соціальну допомогу.

Навіть в умовах економічної турбулентності та фіскальних обмежень, належне фінансування соціальної сфери залишається стратегічним пріоритетом. Вирішення проблем фінансового забезпечення соціального захисту потребує залучення не лише державних інституцій, але й активної участі громадян та підприємницьких структур. Ключові напрями оптимізації механізму фінансування соціальної сфери охоплюють: підвищення відповідальності за цільове використання коштів, раціональний розподіл повноважень між різними рівнями управління та інтеграцію неурядових організацій до системи надання соціальних послуг. Лише системна імплементація цих заходів дозволить підвищити ефективність фінансування соціального захисту та якісні параметри життя населення.

Висновки до першого розділу

У першому розділі було здійснено всебічний теоретичний розгляд сутності, класифікації та основних чинників соціальної вразливості, а також охарактеризовано соціальний захист як основу державної соціальної політики.

У результаті вивчення наукових підходів встановлено, що соціальна вразливість має комплексний характер і може розглядатися як динамічне явище, що змінюється залежно від впливу зовнішніх та внутрішніх чинників – економічних, демографічних, політичних, інституційних.

Розкрито поняття соціальної безпеки як складової національної безпеки, що покликана захищати громадян від соціальних ризиків. У роботі систематизовано чинники, які зумовлюють вразливість певних соціальних груп. Візуально ці фактори узагальнені в авторських схемах (рис. 1.1 та 1.2), що ілюструють як базові, так і специфічні чинники виникнення складних життєвих обставин.

Окрему увагу приділено інституційному та правовому забезпеченню соціального захисту, аналізу ключових програм і механізмів підтримки, включаючи державну соціальну допомогу, послуги у сфері охорони здоров'я, освіти, правової підтримки та працевлаштування. Зазначено, що соціальний захист охоплює як соціальне страхування, так і соціальну допомогу, а його ефективність залежить від балансу між державними і недержавними інструментами впливу.

В умовах воєнного стану, економічної кризи, демографічного спаду та масової міграції проблема захисту вразливих верств населення в Україні набуває особливої актуальності. Значно зростає чисельність осіб, які потребують цільової підтримки, включаючи ВПО, дітей, осіб з інвалідністю, осіб похилого віку та постраждалих від бойових дій.

Таким чином, соціальний захист соціально вразливих категорій населення є не лише обов'язком держави, але й стратегічною умовою для стабільності, згуртованості та розвитку українського суспільства.

РОЗДІЛ 2. СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ СОЦІАЛЬНО ВРАЗЛИВИХ КАТЕГОРІЙ НАСЕЛЕННЯ У МІСТІ ЖИТОМИР

2.1. Соціальний захист на міському рівні: особливості та роль місцевого самоврядування

Соціальний захист – це система гарантованих державою заходів, спрямованих на підтримку населення у випадках соціального ризику, таких як безробіття, інвалідність, втрата годувальника, малозабезпеченість тощо. Його головною метою є забезпечення соціальної справедливості та мінімального рівня добробуту для кожного громадянина. Основними функціями соціального захисту виступають: профілактика та подолання соціального відчуження; надання фінансової підтримки незахищеним категоріям населення; надання соціальних послуг; забезпечення рівного доступу до соціальних гарантій; сприяння інтеграції вразливих груп у суспільство [26].

Система соціального захисту є невід’ємною складовою сучасної держави, спрямованою на підтримку та забезпечення гідного рівня життя громадян. Особливої уваги потребують соціально вразливі категорії населення, які через різні життєві обставини (інвалідність, вік, стан здоров’я, втрата роботи тощо) не можуть самостійно забезпечити собі необхідні умови для існування. Ефективність соціального захисту значною мірою залежить від його організації на різних рівнях управління, і саме міський рівень відіграє ключову роль у безпосередній реалізації соціальної політики та наданні допомоги тим, хто її потребує. Органи місцевого самоврядування виступають головними акторами у виявленні потреб громади, розробці та впровадженні місцевих соціальних програм, координації діяльності різних суб’єктів соціальної роботи. Тому дослідження особливостей функціонування системи соціального захисту на міському рівні та

визначення ролі місцевого самоврядування в цьому процесі є надзвичайно актуальним.

У межах реалізації вищезазначених завдань особливе значення має Комплексна програма соціального захисту населення Житомирської міської об'єднаної територіальної громади на 2021–2025 рр., яка є ключовим інструментом місцевої соціальної політики. Комплексна програма була затверджена рішенням Житомирської міської ради і має на меті створення ефективної системи соціального захисту для всіх категорій населення, що перебувають у складних життєвих обставинах. Вона охоплює широкий спектр соціальних послуг, передбачає фінансування з місцевого бюджету та є складовою муніципальної соціальної політики [31].

Органи місцевого самоврядування відіграють ключову роль у реалізації програми. Вони забезпечують належне фінансування (у 2024 р. – понад 67 млн грн), організовують роботу профільних закладів (територіальний центр, центри реабілітації та соціальних служб), здійснюють моніторинг ефективності соціальних послуг, налагоджують співпрацю з громадськими організаціями (наприклад, БФ «Карітас-Житомир»). Значна увага приділяється цифровізації – з 2024 р. в громаді працює електронний кабінет отримувача соціальних послуг, запроваджено електронну реєстрацію, онлайн-комунікацію між кейс-менеджерами та громадянами через спеціальний вебпортал. Програма орієнтується на індивідуальні потреби мешканців, зокрема осіб з інвалідністю, самотніх пенсіонерів, родин з дітьми з інвалідністю, ВПО, ветеранів. Завдяки активній взаємодії державного і громадського сектору, Житомирська громада увійшла до переліку регіонів з найкращими показниками з надання соціальних послуг [56].

Реалізація державної соціальної політики на місцевому рівні потребує розгалуженої та функціонально спроможної системи органів та установ. У м. Житомирі ключовим суб'єктом формування та впровадження заходів соціального захисту виступає Департамент соціальної політики

Житомирської міської ради. Як виконавчий орган міської ради, Департамент забезпечує комплексне виконання державних та місцевих програм, спрямованих на соціальну підтримку різних категорій населення територіальної громади. Його діяльність координується міською владою та спрямована на дотримання державних соціальних стандартів і гарантій. Станом на початок 2025 р., керівництво Департаментом здійснює директор В.В. Краснопір.

Станом на поточний період, Житомирська територіальна громада забезпечує надання 24 видів соціальних послуг для своїх мешканців, з яких 16 визначені як базові, що підкреслює їхню фундаментальну роль у системі соціального захисту населення. Перелік цих послуг на 2025 р. був офіційно затверджений Координаційною радою з питань визначення потреб населення у соціальних послугах, що свідчить про планомірний підхід до організації соціальної роботи в громаді. До затвердженого переліку включено широкий спектр послуг, спрямованих на підтримку різних категорій населення. Зокрема, впроваджено та функціонують такі важливі напрямки соціальної допомоги, як інформування та консультування з соціальних питань; надання нічного притулку для осіб без постійного місця проживання; соціальний супровід сімей та осіб, які опинилися у складних життєвих обставинах, а також спеціалізований супровід сімей, де виховуються діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування.

Крім того, надається екстрене (кризове) втручання для негайної допомоги у кризових ситуаціях, послуги догляду вдома для осіб, які його потребують, та паліативний догляд для бездомних осіб і осіб, звільнених з місць позбавлення волі. Для осіб з інвалідністю передбачено денний догляд, що реалізується через механізм соціального замовлення, фізичний супровід осіб з інвалідністю з порушеннями зору, переклад жестовою мовою, транспортна послуга «Соціальне авто». Також надається комплексна послуга раннього втручання, спрямована на підтримку сімей з дітьми, які мають

ризика порушення розвитку, та впроваджується комплексна соціальна послуга з формування життєстійкості в рамках експериментального проєкту, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 1049, та інші послуги. Такий розширений перелік свідчить про намагання громади охопити різноманітні потреби вразливих верств населення та адаптувати систему соціальних послуг до сучасних викликів.

У Житомирській міській територіальній громаді система надання соціальних послуг представлена як комунальними, так і недержавними організаціями. Серед основних комунальних закладів, що опікуються соціальним захистом, варто виокремити Житомирський міський територіальний центр соціального обслуговування, Центр комплексної реабілітації для дітей з інвалідністю, а також Житомирський міський центр соціальних служб. Водночас значний внесок у підтримку вразливих категорій населення здійснюють і недержавні структури. Серед них – Житомирська обласна організація Українського товариства сліпих, Житомирська обласна організація Українського товариства глухих, благодійний фонд «Карітас-Житомир», благодійна організація «Український фонд благодійництва», благодійний фонд «Банк добра» та інші.

У 2024 р. на реалізацію соціальних послуг у громаді було спрямовано 67 004 610 грн з місцевого бюджету. Завдяки цим ресурсам соціальними послугами було охоплено 32 427 мешканців громади, що свідчить про масштабну роботу у сфері соціального захисту на міському рівні.

Разом з тим, попри вже наявну інфраструктуру та значний обсяг охоплення, громада продовжує відчувати потребу в розширенні спектру послуг. Зокрема, за наявними оцінками, 31 дитина потребує соціального супроводу в умовах інклюзивного навчання. Ще 20 осіб потребують послуг з медіації – посередництва у вирішенні соціальних чи сімейних конфліктів. 30 осіб висловили потребу у послугі підтриманого проживання, що є актуальним для осіб похилого віку та осіб з інвалідністю. Особливо гострою

є потреба у паліативній допомозі – її потребують 363 особи. Крім того, соціальної адаптації потребують 2016 ветеранів та членів їхніх родин, а ще 235 осіб потребують стаціонарного догляду.

Ці дані демонструють як масштаб реалізованої підтримки, так і актуальні виклики, які потребують системного реагування з боку місцевого самоврядування та подальшого вдосконалення соціальної політики громади.

Одним із ключових виконавців соціальних програм у м. Житомирі є Житомирський міський територіальний центр соціального обслуговування (надання соціальних послуг), який забезпечує надання якісної адресної допомоги найбільш вразливим верствам населення. Інформаційна картка адміністративної послуги надання адресних соціальних матеріальних допомог громадянам-мешканцям Житомирської міської територіальної громади в Додатку А, технологічна карта – в додатку Б. Діяльність Житомирський міського територіального центру (далі – Центр) охоплює широкий спектр послуг, спрямованих на підтримку осіб, що перебувають у складних життєвих обставинах, та сприяє покращенню їхнього соціального становища й інтеграції в громаду. Приклад заяви на надання адресної допомоги в додатку В.

Центр здійснює соціальне обслуговування та надання соціальних послуг мешканцям Житомирської міської територіальної громади, які опинились у складних життєвих обставинах та потребують сторонньої допомоги і підтримки, а саме: самотніми непрацездатними громадянами, особам з інвалідністю, малозабезпеченими громадянами, особам похилого віку, ВПО, членам сімей загиблих (померлих) ветеранів війни, Захисників та Захисниць України тощо [22].

Відповідно до Закону України «Про соціальні послуги» та нормативно-правових актів у сфері соціального захисту населення, Центр надає соціальні послуги за різними механізмами фінансування, які розглянуто нижче [25].

Система фінансування соціальних послуг базується на принципах адресності та врахування матеріального становища отримувачів послуг.

Надання соціальних послуг за рахунок бюджетних коштів (безоплатно) здійснюється для таких категорій громадян: особи з інвалідністю I групи; особи, які постраждали від домашнього насильства або насильства за ознакою статі; громадяни похилого віку та хворі, які не здатні до самообслуговування, що не мають рідних, які повинні забезпечувати їм догляд і допомогу, або рідні є громадянами похилого віку чи визнані особами з інвалідністю (I чи II групи) в установленому порядку; особи, рідні яких належать до малозабезпечених і отримують державну соціальну допомогу в установленому законодавством порядку, є залежними від психоактивних речовин, алкоголю або перебувають у місцях позбавлення волі (за наявності підтверджуючих документів); члени сімей загиблих (померлих) ветеранів війни, Захисників та Захисниць України; особи, яким завдано шкоди внаслідок пожежі, стихійного лиха, катастрофи, бойових дій, терористичного акту, збройного конфлікту, тимчасової окупації; особи, які постраждали внаслідок стихійного лиха; ВПО з тимчасово окупованої території (за наявності довідки про взяття на облік); особи, середньомісячний сукупний дохід яких становить менше двох прожиткових мінімумів для відповідної категорії осіб.

Надання соціальних послуг з установленням диференційованої плати застосовується для осіб, середньомісячний сукупний дохід сім'ї яких перевищує два прожиткових мінімуми для відповідної категорії осіб, але не перевищує чотири прожиткових мінімуми. Розмір диференційованої плати встановлюється відповідно до методики, затвердженої Міністерством соціальної політики України, та залежить від співвідношення середньомісячного сукупного доходу отримувача послуг до прожиткового мінімуму.

Соціальні послуги за рахунок отримувача або третіх осіб надаються

особам, середньомісячний сукупний дохід сім'ї яких перевищує чотири прожиткових мінімуми для відповідної категорії осіб, а також у випадках, коли обсяг послуг перевищує обсяги, визначені державним стандартом соціальних послуг. Оплата таких послуг здійснюється за рахунок власних коштів отримувача соціальних послуг або за рахунок коштів третіх осіб (родичів, опікунів, піклувальників, інших осіб).

Ефективна реалізація соціальної політики, окрім координації та формування програм, вимагає також налагоджених механізмів прямого надання соціальних виплат та допомог населенню. Цей процес здійснюється через спеціалізовані установи, що відіграють ключову роль у доведенні коштів до отримувачів, забезпечуючи точність нарахувань та своєчасність виплат.

Базою дослідження стала діяльність Житомирського обласного центру по нарахуванню та здійсненню соціальних виплат, який є спеціалізованою установою, відповідальною за реалізацію державної політики у сфері соціального забезпечення шляхом призначення, нарахування та виплати різних видів державної допомоги, компенсацій, пільг та субсидій.

Житомирський обласний центр по нарахуванню та здійсненню соціальних виплат є ключовою операційною ланкою в системі соціального захисту населення. Його основною функцією є точне нарахування та своєчасне здійснення різноманітних соціальних виплат, які включають різноманітні види допомоги, субсидії та компенсації мешканцям області [21]. Центр відповідає за технічну та адміністративну реалізацію процесу доведення коштів до отримувачів, забезпечуючи виконання державних гарантій згідно з чинним законодавством. Діяльність Центру базується на прозорості та відповідальності, що забезпечує виконання державних соціальних гарантій згідно із законодавством та сприяє зміцненню довіри громадян до інституцій соціального захисту.

У табл. 2.1 представлений перелік усіх видів допомог, які надаються Житомирським обласним центром по нарахуванню та здійсненню соціальних виплат.

Таблиця 2.1

Види державної та місцевої соціальної допомоги, що призначаються через Житомирський обласний центр з нарахування та здійснення соціальних виплат

№	Вид допомоги / компенсації
1	2
1	Допомога на дітей одиницям матерям
2	Допомога особі, яка доглядає за хворою дитиною
3	Допомога при усиновленні
4	Допомога на дітей, які знаходяться під опікою чи піклуванням
5	Державна соціальна допомога малозабезпеченим сім'ям
6	Державна соціальна допомога особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю
7	Допомога у зв'язку з вагітністю та пологами
8	Державна соціальна допомога на дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування
9	Соціальна допомога на утримання дитини в сім'ї патронатного вихователя
10	Допомога на дітей, які виховуються в багатодітних сім'ях
11	Допомога при народженні дитини
12	Державна соціальна допомога особам, які не мають права на пенсію
13	Тимчасова допомога особам пенсійного віку, які не набули права на пенсію
14	Тимчасова державна допомога дітям, батьки яких ухиляються від сплати аліментів
15	Матеріальна допомога особам з інвалідністю та малозабезпеченим особам
16	Одноразова грошова допомога особам, звільненим з полону
17	Одноразова грошова допомога у разі настання інвалідності під час участі в АТО
18	Одноразова грошова допомога у разі загибелі особи в АТО
19	Одноразова винагорода матерям-героїням
20	Одноразова допомога звільненим військовослужбовцям
21	Одноразова допомога постраждалим від торгівлі людьми
22	Одноразова грошова допомога у разі загибелі волонтерів
23	Щорічна допомога до 9 травня
24	Матеріальна допомога по програмі «Турбота»
25	Матеріальна допомога по програмі «Соціальна підтримка»
26	Допомога на догляд
27	Допомога внутрішньо переміщеним особам на проживання
28	Компенсація дітям, переміщеним внаслідок аварії на ЧАЕС
29	Компенсація на оздоровлення (ЧАЕС)
30	Компенсація на харчування потерпілим від аварії на ЧАЕС
31	Компенсація втраченого заробітку працівникам ЧАЕС
32	Компенсація за тверде паливо (ЧАЕС)
33	Компенсація непрацюючим, що доглядають за особою з інвалідністю I групи
34	Компенсація за проїзд
35	Компенсація за шкоду здоров'ю та втраті годувальника

Продовження табл. 2.1.

36	Компенсація за транспортне обслуговування
37	Компенсація за бензин
38	Компенсація за санаторно-курортне лікування
39	Компенсація за тверде паливо медикам та освітянам
40	Компенсація за тверде паливо і скраплений газ багатодітним сім'ям та дитячим будинкам
41	Компенсація фізичним особам, що надають соціальні послуги
42	Компенсація «Муніципальна няня»
43	Допомога у зв'язку з нанесенням тяжких тілесних ушкоджень учаснику протесту
44	Допомога у зв'язку з нанесенням тілесних ушкоджень середньої тяжкості учаснику протесту
45	Допомога у зв'язку з нанесенням легких тілесних ушкоджень учаснику протесту
46	Допомога у зв'язку зі смертю члена сім'ї, який брав участь у протестах
47	Довічна державна стипендія Праведнику України
48	Щомісячна стипендія особам, яким виповнилось 100 і більше років
49	Одноразова грошова винагорода Герою України «Золота зірка» та членам сім'ї
50	Виплата відповідно до рішення суду

Джерело: [21]

Матеріальна допомога згідно програми «Турбота» передбачає надання одноразової грошової допомоги або іншої форми матеріальної підтримки малозабезпеченим сім'ям, особам з інвалідністю, особам пенсійного віку, ВПО, ветеранам війни, учасникам АТО/ООС, постраждалим внаслідок надзвичайних ситуацій за рахунок місцевих бюджетів або благодійних внесків.

Матеріальна допомога за програмою «Соціальна підтримка» – це вид соціальної допомоги, який надається особам, які опинилися у складній життєвій ситуації та потребують підтримки (у вигляді грошових виплат, натуральної допомоги або соціальних послуг).

Компенсація «Муніципальна няня» – це державна програма фінансової підтримки сімей з малолітніми дітьми, яка передбачає відшкодування частини витрат на оплату послуг няні для догляду за дитиною віком до трьох років, зазвичай дорівнює прожитковому мінімуму для дітей віком до шести років.

Щомісячно спеціаліст робить розноску фактично утриманих сум державних соціальних допомог в особові рахунки до їх повного погашення.

Моніторинг і нагляд Житомирським обласним центром по нарахуванню та здійсненню соціальних виплат включають різні аспекти контролю за

дотриманням законодавства та процедур, а також за ефективністю та прозорістю надання соціальних послуг:

- контроль за правильністю нарахувань: Центр регулярно проводить перевірки щодо точності нарахувань соціальних виплат, що забезпечує виплату коштів у повному обсязі і вчасно;

- аудит і перевірки: проводиться перевірка правильності ведення обліку отримувачів соціальних виплат, що включає аудит електронних реєстрів та аналіз даних, що зберігаються у базах даних, аби уникнути помилок і зловживань;

- моніторинг відповідності законодавству: Центр здійснює нагляд за виконанням законодавчих вимог, що може включати перевірку оновлень у нормативних актах та їх імплементацію в діяльність Центру;

- надання звітності: з метою прозорості, Центр може періодично публікувати звіти або проводити аналіз ефективності своєї роботи, щоб зацікавлені особи могли стежити за процесом надання соціальних виплат;

- робота з електронними реєстрами: за допомогою електронних реєстрів здійснюється оперативне реагування на зміни в даних, автоматичний підрахунок нарахувань та перевірка відомостей.

Житомирський обласний центр по нарахуванню та здійсненню соціальних виплат здійснює моніторинг та нагляд за процесами нарахування і виплати соціальних допомог. Завдяки впровадженню перевірок, проведення аудиту, постійному моніторингу відповідності законодавству та використанню електронних реєстрів, Центр забезпечує точність, своєчасність і прозорість, що сприяє ефективності управління соціальними виплатами в області та підвищенню довіри громадян до системи соціального забезпечення.

Приклад заяви про призначення усіх видів соціальної допомоги, компенсацій та пільг вказаний у додатку Г, декларація про доходи та майновий стан осіб, які звернулися за призначенням усіх видів соціальної допомоги – у додатку Д.

2.2. Сучасний стан реалізації програм соціального захисту в м. Житомирі

Система соціального захисту населення є невід’ємною складовою соціально-економічного розвитку будь-якої територіальної громади, виконуючи ключову функцію у підтримці рівня життя громадян, запобіганні бідності та соціальній інтеграції вразливих верств населення. В умовах м. Житомира, яке, як і вся Україна, стикається з наслідками повномасштабної агресії росії, економічними труднощами та прийняттям значної кількості ВПО, ефективність функціонування цієї системи набуває особливої ваги.

У м. Житомирі реалізується низка програм і проєктів соціального захисту населення, спрямованих на підтримку вразливих категорій громадян, зокрема малозабезпечених сімей, осіб з інвалідністю, учасників бойових дій, ВПО та осіб похилого віку. Ці заходи мають на меті не лише забезпечення базових соціальних гарантій, а й створення умов для інтеграції таких осіб у суспільне життя, підвищення їх добробуту та зміцнення соціальної згуртованості. У цьому контексті важливо проаналізувати діючі програми та проєкти, оцінити їхню ефективність і визначити напрями для подальшого вдосконалення системи соціального захисту на місцевому рівні.

З початком повномасштабного вторгнення у 2022 р. система соціального захисту в м. Житомирі зазнала суттєвих трансформацій. Перед органами місцевого самоврядування та обласною військовою адміністрацією постали нові виклики – стрімке зростання кількості ВПО, підвищення соціальної вразливості населення, збільшення кількості осіб, які постраждали від бойових дій. В умовах воєнного стану соціальна політика міста зазнала адаптації: було переорієнтовано фінансування, змінено пріоритети надання допомоги, створено нові програми підтримки. Це дозволило оперативно реагувати на потреби громади та забезпечити базовий рівень соціальної безпеки. У цьому підрозділі проаналізовано, як система соціального захисту м. Житомира

пристосовувалася до нових умов, які програми було оновлено або запроваджено, та які категорії населення отримали найбільшу підтримку.

Житомирська міська рада та Житомирська обласна військова адміністрація регулярно розробляє та затверджує комплексні програми соціального захисту населення. Так, у 2023 р., начальником Житомирської обласної військової адміністрації було підписано розпорядження про обласну Програму соціального захисту населення на 2024 р. [20], в якій було затверджено наступне: Порядок використання субвенції з обласного бюджету та коштів бюджетів органів місцевого самоврядування на пільгове медичне обслуговування осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи; Порядок використання коштів на надання одноразової грошової допомоги особам з інвалідністю, пенсіонерам, малозабезпеченим громадянам та іншим категоріям громадян, які потрапили в скрутне становище для вирішення матеріально-побутових проблем; Порядок використання коштів на виплату грошової допомоги учасникам боротьби за незалежність України у XX столітті відповідно до Закону України «Про правовий статус та вшанування пам'яті борців за незалежність України у XX столітті».

Війна змусила систему соціального захисту не лише функціонувати в умовах обмежених ресурсів, а й швидко перебудовуватися. Зменшення фінансування у 2022 р. (особливо з обласного бюджету) стало наслідком перерозподілу бюджетних коштів на оборонні та гуманітарні потреби. Однак у 2023-2024 рр., у відповідь на загострення ситуації, у місті було активізовано механізми адресної підтримки – відновлено роботу «Адмінсервісу «Ветеран», впроваджено індивідуальні «картки соціальних потреб», підсилено інформаційну та правову підтримку ветеранів. Це свідчить про поступовий перехід від універсальних програм до цільових, більш персоналізованих форм соціальної допомоги.

Дані, наведені в табл. 2.2, відображають обсяги фінансування одноразової грошової допомоги найбільш незахищеним верствам населення

м. Житомира у 2019-2022 рр. за рахунок державного та обласного бюджетів. Зокрема, простежується тенденція до коливання сум виділених коштів та кількості отримувачів допомоги, що може бути зумовлено як зміною соціально-економічної ситуації в країні, так і переглядом критеріїв надання допомоги. Найбільші суми з обласного бюджету було спрямовано у 2019 р. (понад 3,6 млн грн), тоді як у 2022 р. спостерігається суттєве зменшення як обсягів фінансування, так і кількості отримувачів. Це свідчить про необхідність адаптації соціальних програм до нових умов, зокрема в умовах війни та економічної нестабільності.

Таблиця 2.2

Обсяги фінансування одноразової грошової допомоги найбільш незахищеним верствам населення за рахунок державного бюджету та бюджету Житомирської області у 2019–2022 роках

Державний бюджет						
Показники	Роки				Відхилення 2022 р. до 2019 р.	
	2019	2020	2021	2022	+/-	%
Сума фінансування (тис. грн)	386,7	566,2	639,4	474,1	87,4	122,6
Кількість осіб	497	663	693	471	-26	94,7
Обласний бюджет						
Показники	Роки				Відхилення	
	2019	2020	2021	2022	+/-	%
Сума фінансування (тис. грн)	3 655,9	2 903,1	1 997,6	1 855,6	-1 800,3	50,8
Кількість осіб	2 300	1 400	1 200	406	-1 894	17,7

Джерело: [20]

У 2019-2022 рр. фінансування одноразової грошової допомоги найбільш незахищеним верствам населення Житомирської області здійснювалося за рахунок державного та обласного бюджетів, демонструючи змінну динаміку.

Державний бюджет: у 2019 р. виділено 386,7 тис. грн для 497 осіб, у 2020 р. фінансування зросло до 566,2 тис. грн (+46 %), а кількість отримувачів у 2019-2022 рр. – до 663, у 2021 р. досягнуто піку – 639,4 тис. грн (693 особи), проте у 2022 р. відбулося зниження до 474,1 тис. грн і 471 особи. Це зменшення пов'язане з воєнними діями та переглядом бюджетних пріоритетів.

Обласний бюджет: у 2019 р. обсяг фінансування становив 3 655,9 тис. грн (2 300 осіб), у наступні роки фінансування постійно зменшувалося: 2 903,1 тис. грн у 2020 р., 1 997,6 тис. грн у 2021 р., і 1 855,6 тис. грн у 2022 р. Кількість отримувачів також скоротилася – до 406 осіб у 2022 р.

Загалом, з 2020 р. спостерігається тенденція до зменшення як фінансування, так і кількості осіб, що отримали допомогу, особливо з обласного бюджету. Основними причинами є обмеженість ресурсів та вплив воєнного стану на соціальну політику.

Також, з метою надання всебічної та ефективної підтримки особам, які брали участь у військових діях для полегшення їхнього повернення до цивільного життя, забезпечення оптимальних умов для соціальної, економічної, психологічної реінтеграції ветеранів війни та членів їх сімей, сімей загиблих (померлих) ветеранів війни, Захисників і Захисниць України, керуючись Законом України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» та Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні», міська рада затвердила міську Програму підтримки ветеранів війни та членів їх сімей, членів сімей загиблих (померлих) ветеранів війни, Захисників і Захисниць України на 2024-2026 роки [19].

До повномасштабного вторгнення в Україну в громаді було зареєстровано близько 4 292 учасника бойових дій та 811 осіб з інвалідністю внаслідок війни, 1 495 членів сімей загиблих (померлих) ветеранів війни.

На початок 2024 р. кількість осіб таких категорій збільшилась до 5 854 учасника бойових дій та 2 119 осіб з інвалідністю внаслідок війни, 1 947 членів сімей загиблих (померлих) ветеранів війни, Захисників і

Захисниць України, кількість зазначених вище категорій зростає з кожним днем, тому і виникла необхідність в налагодженні ефективної та комплексної системи підтримки ветеранів війни, членів їх родин та членів сімей загиблих (померлих) ветеранів війни, Захисників і Захисниць України [19].

У березні 2023 р. у зв'язку із збільшенням звернень зазначених вище категорій мешканців громади відновлено роботу «Адмінсервісу «Ветеран». Звернувшись до «Прозорого офісу» ветерани війни та члени їх сімей можуть швидко отримати належні адміністративні, у тому числі соціальні послуги, за принципом «єдиного вікна». Згідно з принципом «єдиного вікна», отримання кількох послуг здійснюється через одну установу, що спрощує доступ до державної допомоги. Спеціалісти управління у справах ветеранів війни Житомирської міської ради надають роз'яснення, консультації з питань соціального забезпечення, допомагають в оформленні документів для отримання пільг, адресних державних допомог, компенсацій та інших питань.

На головній сторінці офіційного сайту Житомирської міської ради розміщено інформаційний буклет для ветерана, дорожня карта «Як знайти роботу ветеранам, учасникам бойових дій», інформаційні картки адміністративних послуг, в тому числі соціального характеру.

У 2023 р. більш ніж 2,0 тис осіб зазначених вище категорій отримали послуги. Запроваджено «картку соціальних потреб ветерана», що заповнюється на кожного відвідувача.

У 2024 р. в м. Житомирі та Житомирській області реалізовувались численні програми соціального захисту, спрямовані на підтримку соціально вразливих категорій населення. Аналіз статистичних даних, наданих Житомирським обласним центром по нарахуванню та здійсненню соціальних виплат, дозволяє оцінити ефективність цих заходів.

У 2024 р. 736 жителів Житомирської області отримали матеріальну допомогу з обласного бюджету на загальну суму 5 994 500 грн. Розмір допомоги визначався індивідуально, залежно від поданих заяв та

підтверджувальних документів. Учасники боротьби за незалежність України у ХХ столітті отримали щомісячну допомогу на загальну суму 58 000 грн. [39]

Інформаційна картка з видачі довідки про взяття на облік ВПО вказаний у Додатку Е, технологічна картка – у Додатку Ж, заява про взяття на облік ВПО– у Додатку И.

Станом на 1 лютого 2024 р. на території Житомирської громади на обліку перебувало 11 197 ВПО, з яких 5 592 отримували допомогу на проживання. З 1 березня 2024 р. виплату допомоги автоматично продовжили на шість місяців наступним категоріям [16]:

- пенсіонерам, розмір пенсії яких не перевищує 9 444 грн;
- особам з інвалідністю І та ІІ групи;
- дітям з інвалідністю до 18 років;
- дітям, які хворі на тяжкі хвороби;
- дітям-сиротам та дітям, позбавленим батьківського піклування.

Таблиця 2.3

Кількість отримувачів різних видів допомоги у Житомирській області, 2024 р.

Категорія отримувачів	Кількість осіб / сімей	Джерело фінансування
Матеріальна допомога з обласного бюджету	736 осіб	Обласний бюджет
Учасники боротьби за незалежність (20 ст.)	12 осіб	Обласна програма
ВПО на обліку у Житомирській громаді	15 664 осіб	Державний бюджет
Малозабезпечені сім'ї	7 448 сімей	Державний бюджет / програма
Діти у малозабезпечених та ВПО-сім'ях	17 094 дитини	Програма "Тепла зима" (6 500 грн)
Діти-сироти, діти позбавлені батьківського піклування	720 дітей	Цільова програма, державне/місцеве фінансування

Джерело: [16; 39;63]

З метою комплексного аналізу функціонування системи соціального захисту на рівні Житомирської міської громади доцільно провести SWOT-аналіз, який дозволяє оцінити внутрішні та зовнішні чинники, що впливають на ефективність надання соціальних послуг.

Сильні сторони:

Наявність Комплексної програми соціального захисту на 2021–2025 рр. з чіткими пріоритетами.

Фінансування понад 67 млн грн у 2024 р.

24 види соціальних послуг, у т.ч. інноваційні (паліативний догляд, «Соціальне авто», підтримане проживання).

Цифровізація (електронний кабінет отримувача, онлайн-зв'язок із кейс-менеджерами).

Налагоджена співпраця з ГО («Карітас-Житомир» та ін.).

Загрози:

Імовірність скорочення міжнародної допомоги.

Навантаження на систему в зв'язку зі зменшенням частки працездатного населення та ризику дестабілізації.

Високий рівень соціального вигорання серед працівників соціальної сфери.

Зростання кількості ВПО та осіб з інвалідністю в зв'язку з воєнними діями.

Слабкі сторони:

Недостатній обсяг паліативної допомоги (потребує 363 особи, але не всі охоплені).

Нерівномірний доступ до послуг у різних районах громади.

Обмеженість спеціалізованих послуг (підтримане проживання, медіація, інклюзія).

Брак кваліфікованих кадрів у сфері соціального обслуговування.

Надмірна бюрократизація процедур надання допомоги.

Можливості:

Розширення партнерства з бізнесом, міжнародними фондами.

Залучення грантового фінансування для створення нових сервісів (центрів адаптації для ветеранів, мобільних соцслужб).

Інтеграція сервісів та посилення цифрової трансформації (напр. ID-сервіси для ветеранів, ВПО).

Втілення європейських моделей підтримки на практиці (підтримка самостійного життя).

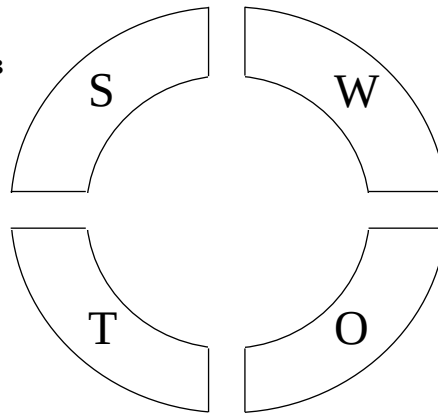

Рис. 2.1. SWOT-аналіз системи соціального захисту в м. Житомирі

Джерело: сформовано автором

Місцева соціальна політика адаптується до реалій війни: від скорочення обсягів універсальної допомоги – до запровадження комплексних програм для ветеранів, ВПО, дітей із вразливих груп. Такі трансформації свідчать про гнучкість системи та її здатність оперативно реагувати на кризові виклики, формуючи нову модель соціального захисту в умовах воєнного часу.

2.3. Виклики та перспективи розвитку соціального захисту на міському рівні

Повномасштабне вторгнення, що розпочалося 24 лютого 2022 р., кардинально трансформувало соціальну реальність м. Житомира. Система соціального захисту опинилася в епіцентрі складних суспільних процесів, змушена миттєво адаптуватися до нових, надзвичайно складних умов життєдіяльності. Війна не просто змінила звичний устрій – вона повністю переформатувала соціальну інфраструктуру міста, створивши безпрецедентні виклики для місцевих органів влади та соціальних служб [53, с. 25-26].

Демографічна ситуація м. Житомира зазнала глибоких структурних змін. Місто, яке традиційно мало відносно стабільну чисельність населення, раптово перетворилося на потужний центр прийому та підтримки ВПО. Офіційні статистичні дані свідчать, що станом на кінець 2023 р. кількість ВПО становила 37 842 особи, що складає майже шосту частину всього населення міста. Це не просто цифра – за нею стоять долі тисяч людей, які змушені були покинути свої домівки через воєнну агресію, втративши звичне соціальне середовище та джерела існування [55, с. 12-13].

Економічна система міста зазнала нищівного удару. Ринок праці перебуває в стані глибокої турбулентності, де традиційні моделі зайнятості повністю зруйновані. Рівень безробіття сягнув критичної позначки – 16,7 %, що майже вдвічі перевищує докризові показники. За цими сухими цифрами стоять конкретні людські драми: закриті підприємства, призупинена економічна діяльність, втрата робочих місць. Особливо вразливими виявилися малий та середній бізнес, які не змогли адаптуватися до нових реалій воєнного часу [47, с. 44-46].

Система соціальних служб міста опинилася в режимі постійного випробування на міцність. Кількість звернень по соціальну допомогу зросла більш ніж удвічі, причому характер цих звернень принципово змінився. Якщо раніше соціальний захист мав здебільшого планову, упорядковану структуру,

то нині це швидке реагування на гострі, часто екстремальні життєві обставини. Переважну більшість звернень становлять запити від ВПО, багатодітних родин, членів сімей загиблих військовослужбовців [27, с. 33-35].

Соціальна політика України має на меті забезпечення захисту соціально вразливих верств населення та посідає важливе місце серед суспільних пріоритетів. У процесі аналізу системи соціального захисту як ключового напрямку соціальної політики було розглянуто її доступність, якість та рівень ефективності. Водночас виявлено низку проблем, що стримують досягнення високих показників у цих сферах. Наявність таких проблем негативно впливає не лише на умови життя представників соціально вразливих категорій, а й позначається на загальному соціально-економічному становищі держави.

Запропоновані напрями удосконалення соціального захисту сформовано на основі аналізу статистичних даних, нормативно-правових актів, аналітичних звітів, а також сучасних практик, реалізованих в Україні та країнах ЄС. Особливу увагу приділено досвіду м. Житомира в умовах повномасштабної війни, зокрема у сфері реагування на соціальні виклики та підтримки вразливих груп населення.

З огляду на виявлені недоліки, було запропоновано низку заходів, спрямованих на покращення стану соціального захисту в країні. Першочерговим напрямом, має стати удосконалення нормативно-правового забезпечення, яке регулює сферу соціального захисту та соціальної політики загалом. Це передбачає ґрунтовний аналіз чинного законодавства з метою виявлення прогалин, що перешкоджають ефективному захисту населення. Доцільним є створення спеціалізованої робочої групи з експертів, яка б займалася розробкою пропозицій щодо внесення змін до наявних нормативних актів або підготовкою нових законопроектів. При цьому важливо враховувати сучасні виклики, з якими стикаються вразливі категорії громадян, а також використовувати міжнародний досвід і відповідні стандарти.

Важливим напрямом реформування соціальної політики України є імплементація так званих копенгагенських критеріїв, відповідність яким є необхідною умовою для набуття членства в ЄС. До таких критеріїв належать: стабільні інституції, що забезпечують демократію, дотримання принципу верховенства права; наявність функціонуючої ринкової економіки, здатної витримувати конкурентний тиск у межах єдиного ринку ЄС; спроможність держави ефективно виконувати зобов'язання, пов'язані з членством, включаючи досягнення цілей політичного та економічного союзу.

Крім того, відповідно до положень Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, наша держава зобов'язана поступово наближати національне законодавство до права ЄС у таких сферах, як зайнятість, соціальна політика та забезпечення рівних можливостей [54]. З огляду на зазначені вимоги, актуальність формування фахової робочої групи експертів для розробки відповідних нормативно-правових ініціатив зростає.

Поряд із цим доцільним є створення нових законодавчих актів, які були б спрямовані на всебічний і більш ефективний захист соціально вразливих категорій населення. Основними напрямками таких законодавчих змін мають стати: запровадження чітких механізмів недопущення дискримінації за ознакою соціального статусу; розробка та реалізація політики, орієнтованої на забезпечення соціальної справедливості й рівних можливостей для всіх громадян; оновлення системи пенсійного забезпечення та відповідного законодавчого регулювання; комплексна модернізація соціальної політики з метою підвищення добробуту населення, що охоплює зростання рівня доходів, покращення умов життя тощо. Окрему увагу варто приділити актуалізації споживчого кошика відповідно до сучасних потреб особи чи домогосподарства. Це, у свою чергу, має стати підґрунтям для перегляду показників прожиткового мінімуму, мінімальної заробітної плати, соціальних виплат та інших базових соціальних стандартів у напрямі їх реальної відповідності вартості життя.

Інші важливі напрями, які сприятимуть удосконаленню системи соціального захисту населення виокремлені окремо (див. табл. 2.1.).

Таблиця 2.1

Напрями, які сприятимуть удосконаленню системи соціального захисту населення

№	Напрямок удосконалення системи соціального захисту	Ключові аспекти та приклади
1	Підтримка добробуту родин та вихід із кризових обставин	Стимулювання самозайнятості та особистого розвитку (програма «Рука допомоги»)
2	Забезпечення сприятливих умов життя та розвитку дитини	Розвиток патронату, дитячих будинків сімейного типу, прийомних сімей
3	Розширення можливостей для осіб з інвалідністю	Безбар'єрність, сурдопереклад (ініціатива «Почуй мене»), працевлаштування (онлайн-портал «Працюй вільно»)
4	Цифровізація соціальних послуг	Доступність державної допомоги онлайн (сервіс «Соціальні послуги Харківщини»)
5	Підвищення проінформованості щодо прав у сфері соціального захисту	Розробка навчальних матеріалів, просвітницькі курси, онлайн-платформи, інформаційно-освітні заходи
6	Залучення альтернативних джерел фінансування заходів соціального захисту	Використання коштів з державного бюджету, недержавного сектору, міжнародна допомога та благодійність
7	Посилення інституційної спроможності системи соціального захисту	Розвиток структур на рівні територіальних громад, розширення можливостей місцевих підрозділів
8	Створення спеціалізованих просторів	Ветеранські хаби (у Хмельницькому), комплексна підтримка
9	Підвищення інформованості щодо підтримки ментального здоров'я	Розвиток на місцях структур у складі підрозділів соціального захисту (реалізація програми «Ти як?»)
10	Створення єдиної системи моніторингу та оцінювання ефективності заходів	Цифровий інструмент контролю діяльності з дистанційним доступом (Національна соціальна сервісна служба)
11	Запровадження внутрішньої електронної бази даних	Інформація про соціальний статус осіб і сімей, їхню кількість, рівень доходів тощо («Наш дім»)
12	Міждисциплінарні мобільні медико-соціальні команди	Оперативне реагування на надзвичайні ситуації

Джерело: сформовано автором

Для забезпечення всебічного та системного підходу до удосконалення соціального захисту населення, кожен із цих важливих напрямів буде детально розглянутий в подальшому викладі.

1. Підтримка добробуту родин та сприяння виходу з кризових життєвих обставин, насамперед для сімей, що належать до соціально вразливих категорій. Сформовано на основі аналізу досвіду реалізації програми «Рука допомоги» та офіційних повідомлень Міністерства соціальної політики України. У цьому контексті одним із ефективних підходів є стимулювання самозайнятості та особистого розвитку громадян. До повномасштабної війни в Україні діяла ініціатива «Рука допомоги», створена у партнерстві зі Світовим банком, яка була спрямована на надання підтримки малозабезпеченим особам у започаткуванні власної справи. З початком воєнних дій реалізація програми була тимчасово призупинена, однак у лютому 2023 р. Міністерство соціальної політики оголосило про її відновлення. Відповідно до умов програми, працездатні, але непрацевлаштовані члени малозабезпечених сімей можуть отримати одноразову поворотну фінансову допомогу без відсотків у розмірі до 100,5 тис грн для започаткування або розвитку власного бізнесу [10].

2. Забезпечення сприятливих умов для життя та розвитку дитини, що включає, зокрема, право дитини на життя в родині, на гідні житлово-побутові умови, психологічне благополуччя та всебічний особистісний розвиток. З цією метою слід активізувати поширення таких форм догляду, як патронат над дитиною – тимчасове виховання, догляд і соціально-психологічна реабілітація в родині патронатного вихователя з подальшим влаштуванням дитини до постійної сім'ї (опікунів, прийомних батьків або усиновлювачів). Також актуальним залишається розвиток дитячих будинків сімейного типу та прийомних сімей як альтернатива інституційним формам виховання, зокрема інтернатам, які не відповідають сучасним вимогам [50].

3. Розширення можливостей для осіб з інвалідністю, зокрема тих, хто має труднощі з пересуванням, слухом, зором, а також з іншими фізичними порушеннями. Пропозиції базуються на вивченні досвіду впровадження ініціативи «Почуй мене» та даних про функціонування онлайн-платформ «Працюй вільно». Важливою є реалізація принципів безбар'єрності та

забезпечення рівних можливостей для всіх громадян, що передбачає розвиток соціальної інфраструктури в містах і селах, покращення транспортного сполучення та впровадження спеціалізованих проєктів. Один із таких – ініціатива «Почуй мене», запроваджена ще у 2021 р. за підтримки першої леді України Олени Зеленської, Міністерства соціальної політики, колишньої міністерки Марини Лазебної та заступниці Голови Офісу Ради Європи в Україні Олени Литвиненко. Цей проєкт функціонує на рівні територіальних громад і спрямований на покращення комунікації осіб з порушенням слуху з органами влади та надавачами соціальних послуг за допомогою сурдоперекладу [61]. Також важливим кроком є підтримка працевлаштування осіб з інвалідністю, зокрема через розвиток цифрових інструментів. Так, онлайн-портал «Працюй вільно» сприяє їхній професійній інтеграції, надаючи можливість створити резюме, підготуватись до співбесіди та пройти навчання відповідно до потреб роботодавця [40].

4. Цифровізація соціальних послуг для населення, що забезпечить доступність державної допомоги незалежно від місця проживання, віддаленості від структур соціального захисту чи рівня зайнятості громадян. Запровадження цифрових сервісів дає змогу оформлювати соціальні виплати чи отримувати консультації без необхідності особистого відвідування соціальних установ. Прикладом такого інструменту є сервіс «Соціальні послуги Харківщини», який з квітня 2024 р. діє в Харківській області за підтримки Харківської ОВА та ЮНІСЕФ. Платформа містить карту надавачів соціальних послуг у територіальних громадах області, а також контактну інформацію, графіки роботи та перелік доступних послуг. У майбутньому передбачено впровадження функції онлайн-запису, за допомогою якої профільні фахівці зможуть оперативно реагувати на запити громадян, зокрема надсилати мобільні команди для надання допомоги на місці [40].

5. Підвищення проінформованості громадян щодо їхніх прав у сфері соціального захисту. Це передбачає розробку навчальних матеріалів, запуск

просвітницьких курсів, створення онлайн-платформ та проведення інформаційно-освітніх заходів (семінарів, тренінгів тощо), які сприятимуть формуванню базових знань населення про механізми соціального захисту (як державні безкоштовні ресурси, так і освітні ініціативи).

6. Залучення альтернативних джерел фінансування заходів соціального захисту для вразливих груп населення. Ефективний розвиток соціальної політики потребує використання коштів як із державного бюджету, так і з недержавного сектору, включаючи міжнародну допомогу, благодійні внески та підтримку з боку країн-партнерів.

7. Посилення інституційної спроможності системи соціального захисту, зокрема через розвиток структур на рівні територіальних громад. Необхідно розширити повноваження та функціональні можливості місцевих підрозділів соціального захисту, а також налагодити тісну взаємодію з іншими організаціями, які впливають на добробут населення. Доцільним є створення спеціалізованих відділів для роботи з окремими категоріями осіб, зокрема ветеранами, особами з інвалідністю, дітьми тощо.

8. Одним із пріоритетних завдань є створення спеціалізованих просторів, куди можуть звертатися військовослужбовці, демобілізовані особи, члени родин загиблих, зниклих безвісти, ветеранів. Такими просторами є Ветеранські хаби, які поступово відкриваються в різних регіонах країни. Їхня мета – сприяти інтеграції зазначених категорій населення в життя громади через надання комплексу послуг, зокрема психологічної підтримки, соціальної та юридичної допомоги, а за потреби – сприяння у працевлаштуванні та вирішенні інших життєвих питань. Перший ветеранський хаб почав функціонувати у Хмельницькому в жовтні 2023 р. [57].

9. Підвищення рівня інформованості громадян щодо заходів підтримки ментального здоров'я є ще одним важливим напрямом. Особливо актуальним є розвиток на місцях структур у складі підрозділів соціального захисту, які реалізовуватимуть Всеукраїнську програму ментального здоров'я «Ти як?».

ініційовану першою леді України Оленою Зеленською. Програма орієнтована на надання психологічної допомоги, поширення навичок самодопомоги серед осіб, які постраждали внаслідок збройної агресії та інших кризових обставин. Одним із ключових завдань програми є формування у громадян розуміння важливості ментального здоров'я на рівні з фізичним [62].

10. У результаті дослідження було з'ясовано, що, на думку фахівців, існує потреба у створенні єдиної системи або цифрового інструменту для здійснення моніторингу та оцінювання ефективності заходів у сфері соціального захисту. Така система має забезпечувати контроль за діяльністю відповідних структур на місцях. Її функціонування може базуватися на прикладі Національної соціальної сервісної служби, яка вже сьогодні виконує функції перевірки якості надання соціальних послуг, але нова система має передбачати можливість дистанційного доступу. Керування цим онлайн-ресурсом також може здійснювати Національна соціальна сервісна служба. Важливо, щоб діяльність такого сервісу охоплювала всі регіони України, а органи соціального захисту на місцях були йому підзвітні. Відкритість звітів про проведені заходи дозволить громадам обмінюватися ефективними практиками реагування на соціальні ризики.

11. Для оптимізації роботи органів соціального захисту населення важливо запровадити внутрішню електронну базу даних, яка міститиме інформацію про соціальний статус осіб і сімей, що опинилися у складних життєвих обставинах. База має фіксувати кількість осіб в громаді, рівень їхніх доходів, типи отриманих або необхідних соціальних послуг, наявність соціального супроводу тощо. Це дозволить спростити процес формування статистичної звітності, здійснення відбору цільових груп за віком та іншими критеріями, а також забезпечить ефективну взаємодію з надавачами послуг. Прикладом подібної цифрової бази є програмний комплекс «Наш дім», який використовується працівниками відділів грошових виплат і компенсацій Управління соціальної політики для нарахування субсидій. У системі

зберігаються дані про претендентів на субсидію, склад домогосподарства, перелік послуг, площу житла, доходи та розрахунки розміру субсидії.

12. На рівні місцевих громад важливо створити міждисциплінарні мобільні медико-соціальні команди, склад яких включатиме соціального працівника, спеціаліста із служби у справах дітей, медичних працівників, психолога, а також представника місцевого відділу поліції. Основне завдання цієї команди – оперативно реагувати на надзвичайні соціальні ситуації, що виникають у осіб або сімей, котрі опинилися в складних життєвих обставинах. Допомога повинна надаватися як у межах соціальних служб, так і шляхом виїзду до місця проживання постраждалих осіб/сімей. Для здійснення виїздів необхідно забезпечити мобільні засоби транспорту.

Запропоновані напрямки удосконалення системи соціального захисту мають комплексний характер і базуються не лише на теоретичному аналізі, а й на узагальненні існуючих практик, які довели свою ефективність в умовах воєнного стану.

Таким чином, у контексті удосконалення системи важливо не лише вдосконалювати нормативно-правову базу, а й комплексно покращувати всю систему: вдосконалення інституційної структури, фінансового забезпечення, інформаційно-аналітичної підтримки, моніторингу та оцінки ефективності заходів.

Крім того, критично важливим є створення дієвих механізмів для активного залучення широкого кола стейкхолдерів, включаючи представників громади, медіа, міжнародних організацій та інших зацікавлених сторін до процесу вдосконалення надання соціальних послуг та грошових виплат, оскільки подібні заходи не лише сприятимуть зміні системи, а й покращать якість життя соціально вразливих категорій населення, сприяючи формуванню більш справедливого та відповідального суспільства.

Висновки до другого розділу

У розділі було проаналізовано основні виклики та перспективи розвитку системи соціального захисту населення м. Житомира в умовах повномасштабної війни та соціально-економічної нестабільності. Дослідження показало, що система соціального захисту міста зіткнулась зі значними труднощами: різким зростанням чисельності ВПО, високим рівнем безробіття, зростанням кількості соціально вразливих груп та збільшенням запитів на соціальну допомогу. Водночас відзначено гнучкість місцевих органів влади, які вживають заходів для адаптації до нових умов, зокрема шляхом впровадження інноваційних електронних сервісів, розширення спектру соціальних послуг та посилення інституційної спроможності соціальної сфери.

Незважаючи на успіхи, актуальними залишаються питання удосконалення нормативно-правової бази, збільшення фінансування та залучення альтернативних джерел ресурсів. Важливими напрямками розвитку є посилення міжвідомчої взаємодії, інтеграція сучасних підходів до соціальної роботи, впровадження цифрових рішень для моніторингу та оцінки ефективності програм соціального захисту, а також активне залучення громади до процесу прийняття рішень.

Отже, розбудова ефективної системи соціального захисту на міському рівні потребує комплексного та стратегічного підходу, який поєднує не лише удосконалення певних структурних частин, а саме цілісний розвиток системи соціального захисту незахищених категорій населення для надання соціальної підтримки, що передбачає інституційний розвиток, оновлення інфраструктури, підвищення якості соціальних послуг та вдосконалення нормативно-правового забезпечення задля швидкого реагування на нові виклики, зокрема пов'язані з демографічною ситуацією, воєнними діями та економічною нестабільністю.

ВИСНОВКИ

У ході дослідження проблеми соціального захисту соціально вразливих категорій населення як пріоритетного напрямку соціальної політики було досягнуто поставленої мети – визначено теоретичні засади явища соціальної вразливості, розкрито особливості реалізації політики соціального захисту на загальнодержавному та місцевому рівнях, а також проаналізовано конкретну ситуацію в м. Житомирі. Результати роботи дозволили зробити низку узагальнень і висновків.

Передусім було розкрито зміст поняття «соціально вразливі категорії населення», що охоплює широке коло осіб, які внаслідок об'єктивних обставин (віку, стану здоров'я, соціального статусу, економічного становища, наслідків воєнних дій, дискримінації тощо) мають обмежені можливості до самозабезпечення, захисту й повноцінної участі в суспільному житті. Класифікація даної категорії проводиться за різними критеріями – демографічними, економічними, соціальними та медичними. Особливу увагу було приділено чинникам, що впливають на рівень соціальної вразливості: бідність, інвалідність, похилий вік, внутрішнє переміщення, бездомність, соціальна ізоляція, вплив надзвичайних ситуацій та інші. В умовах війни ці фактори значно посилюються, що призводить до суттєвого збільшення кількості осіб, які потребують допомоги. Було підкреслено, що явище вразливості має не лише індивідуальний, а й системний вимір, і вимагає комплексного підходу до подолання соціальних ризиків.

У роботі охарактеризовано соціальний захист як складову соціальної політики держави. Було з'ясовано, що соціальний захист – це система заходів, спрямованих на підтримку громадян у ситуаціях соціального ризику, де основними цілями є забезпечення гідного рівня життя, соціальної стабільності, дотримання прав і свобод кожної людини, зменшення соціальної нерівності.

Аналізуючи сутність та принципи соціального захисту, було відображено, що дана система ґрунтується на принципах адресності,

справедливості, доступності, ефективності, субсидіарності та партнерства між державою, громадським сектором і приватними структурами. Розкрито механізми реалізації політики соціального захисту: законодавчі, інституційні, фінансові, інформаційні та організаційно-управлінські.

Значну увагу було приділено фінансовим аспектам соціального захисту. У роботі проаналізовано джерела фінансування – державний та місцеві бюджети, соціальні фонди, міжнародна допомога, благодійні ресурси. Оцінено ефективність розподілу фінансів та обґрунтовано потребу в підвищенні прозорості та цільового використання коштів. Описано як ефективність фінансування безпосередньо пов'язана з якістю управління програмами, обліком потреб вразливих груп населення з впровадженням механізмів моніторингу та оцінки результативності соціальних заходів.

На основі аналізу функціонування системи соціального захисту в м. Житомирі було виявлено, що місцевий рівень реалізації соціальної політики є критично важливим, оскільки саме тут відбувається безпосередній контакт з громадянами, оцінка їхніх потреб та надання послуг. Детально охарактеризовано діяльність органів місцевого самоврядування, територіальних центрів соціального обслуговування, центрів надання адміністративних послуг, а також роль громадських організацій. Показано, що міська система соціального захисту м. Житомира є досить розгалуженою та включає різні напрямки допомоги: матеріальну, психологічну, правову, освітню, медичну, реабілітаційну тощо. При цьому було відзначено і низку проблем, серед яких: недостатнє фінансування, брак спеціалістів, складність координації між структурами, нестача інноваційних підходів до надання допомоги.

Окрему увагу приділено оцінці реалізації діючих програм і проєктів соціального захисту в м. Житомирі. Було виявлено позитивні приклади – ефективне функціонування центрів соціальних послуг, впровадження цільових програм для осіб з інвалідністю, ВПО, осіб похилого віку. Разом з

тим відзначено потребу в розширенні сфери дії таких програм, посиленні контролю за їх реалізацією, впровадженні сучасних цифрових інструментів, а також підвищенні обізнаності населення щодо можливостей отримання допомоги.

На основі аналізу сучасних викликів – воєнних дій, економічної нестабільності, внутрішньої міграції, демографічної кризи – окреслено перспективи розвитку системи соціального захисту на міському рівні, де запропоновано низку напрямів для вдосконалення політики підтримки соціально вразливих категорій населення: впровадження інноваційних інструментів соціальної роботи (цифрових платформ, мобільних сервісів, мультидисциплінарного підходу), розширення партнерства між державними, недержавними та міжнародними структурами, розвиток системи профілактики соціальних ризиків та зміцнення кадрового потенціалу.

Узагальнюючи, можна стверджувати, що захист соціально вразливих категорій населення є ключовим індикатором ефективності соціальної політики держави. Саме рівень демократичності та соціальної відповідальності держави виявляється в її здатності захищати базові соціальні права громадян та підтримувати незахищені верства населення в складних життєвих обставинах.

Вдала реалізація соціальних цілей, що має на меті гідні умови життя для кожного та кожної, стабільність суспільства та відповідності європейських стандартів потребує не лише чіткого законодавчого регулювання та фінансової підтримки, а й гнучкості, інноваційності та відкритості до співпраці на всіх рівнях. Саме за таких умов можливо забезпечити гідне життя для кожного громадянина, соціальну стабільність, згуртованість суспільства та орієнтацію на європейські соціальні стандарти, які засновані на принципах рівності, соціальної справедливості та інтегрованого підходу задля розвитку людського потенціалу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрусишин Н. Соціальна вразливість населення: дефініції, підходи до розуміння та оцінювання. Економіка та суспільство. 2022. № 37
2. Андрусишин Н. І., Садова У. Я., Риндзак О. Т. Актуальні проблеми зайнятості внутрішньо переміщених осіб: регіональний аспект. Демографія та соціальна економіка. 2016. № 3. С. 171–185.
3. Баранник Л. Б. Фінансове забезпечення системи соціального захисту населення: теоретичний аспект. Вісник соціально-економічних досліджень. 2021. № 2(66). С. 116–124.
4. Баранник Л. Б. Фінансовий механізм системи соціального захисту населення України: проблеми функціонування і перспективи розвитку. Дніпропетровськ: ДДФА, 2019. С. 112–118.
5. Біленко О. Демографічна ситуація в Україні: сучасний стан та основні проблеми. Ефективна економіка. 2022. № 1.
6. Біль М. Концепція соціальної вразливості населення: ретроспектива формування та сучасні інтерпретації. Соціальна економіка. 2021. № 62. С. 20-30.
7. Біль М. М. Трансформація економіки та суспільства: ретроспектива і сучасні пріоритети досліджень. Економічний простір. 2024. № 191. С. 333-337.
8. Біль М. М., Ярем І.-Р. І. Механізми реєміграції населення для збереження людського потенціалу України. Здобутки економіки: перспективи та інновації. 2025. № 17.
9. Бондаренко С., Бугас Н. Соціальна політика держави як основа забезпечення соціального розвитку. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2021. № 2.
10. В Україні поновлено програму «Рука допомоги» – кредити непрацюючим громадянам з малозабезпечених сімей на початок чи розвиток власної справи. Урядовий портал. Єдиний веб.портал органів виконавчої влади в Україні. 22.02.2023. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/v-ukraini-ponovleno-prohramu-ruka-dopomohy-kredyty-nepratsiuiuchym-hromadianam-z->

malozabezpechennykh-simej-na-pochatok-chy-rozvytok-vlasnoi-spravy

11. Головащенко О. С. Поняття та ознаки соціальної держави. URL: <https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/11501/1/Golovaschenko.pdf>
12. Горин В. П., Булавинець В. М. Формування фінансових механізмів реалізації соціальних функцій держави. Фінанси України. 2018. № 5. С. 110-124.
13. Грень Т. Особливості реалізації політики соціального захисту територій в умовах війни. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: публічне управління та адміністрування. 2022. Т. 33 (72), № 6. С. 80-84.
14. Давиденко Г. Цифрова інклюзія та доступність: соціальна діджиталізація : монографія. – Вінниця : Твори, 2023. – 240 с. – ISBN 978-617-552-348-3. – DOI. URL: <https://doi.org/10.58521/978-617-552-348-3-2023-236>.
15. Данилюк О. Соціальний захист населення та фінансовий механізм його реалізації. Ефективна економіка. 2019. № 5.
16. Допомога переселенцям у Житомирі: кому продовжать виплати. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/688410-dopomoga-pereselencam-u-zhytomyri-komu-prodovzat-viplati/>
17. Європейська інтеграція України. Політико-правові проблеми, за ред. В. П. Горбатенка. – К. : Юридична думка, 2005. – 332 с.
18. Жеребило І. Соціальна політика держави як регулятор розвитку соціальної сфери: теоретико-методологічні аспекти. Соціальна економіка, політика та демографія. 2020. № 1 (43). С. 283–289.
19. Про затвердження міської Програми підтримки ветеранів війни та членів їх сімей, сімей загиблих (померлих) ветеранів війни, Захисників і Захисниць України на 2024–2026 роки : Рішення Житомирської міської ради від 19 грудня 2024 р. № 1193. URL: <https://zt-rada.gov.ua/files/upload/sitefiles/doc1735570953.pdf>
20. Про обласну Програму соціального захисту населення на 2024 рік : Розпорядження Житомирської обласної військової адміністрації від 30 листопада 2023 р. № 584. URL: <https://oda.zht.gov.ua/wp-content/uploads/2023/12/584->

[vid-30.11.2023.pdf](#)

21. Про затвердження Положення про Житомирський обласний центр по нарахуванню та здійсненню соціальних виплат у новій редакції : Розпорядження Житомирської обласної державної адміністрації від 14 жовтня 2022 р. № 298. URL: <https://oda.zht.gov.ua/oda/za-2022-rik/zhovten/rozporyadzhennya-298-vid-14-10-2022-pro-zatverdzhennya-polozhennya-pro-zhytomyrskyj-oblasnyj-tsentr-po-narahuvannyu-ta-zdijsnennyyu-sotsialnyh-vyplat-u-novij-redaktsiyi/>

22. Житомирський міський територіальний центр соціального обслуговування (надання соціальних послуг) Житомирської міської ради. URL: <https://zt-rada.gov.ua/?departments=227>

23. Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям : Закон України від 1 червня 2000 р. № 1768-III; Державна стратегія подолання бідності до 2030 року : Схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 4 серпня 2021 р. № 969-р.

24. Про основи соціального захисту осіб з інвалідністю в Україні : Закон України від 6 березня 1991 р. № 875-XII; Про соціальні послуги : Закон України від 17 січня 2019 р. № 2671-VIII; Про затвердження Порядку ведення обліку внутрішньо переміщених осіб : Постанова Кабінету Міністрів України від 21 жовтня 2003 р. № 1631

25. Про соціальні послуги : Закон України від 17 січня 2019 р. № 2671-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2019. № 20. Ст. 79. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text>

26. Зверєва І. Д. Соціальна робота: навчальний посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2012. 328 с.

27. Звіт про надання соціальних послуг в умовах воєнного стану Управління соціального захисту Житомирської міської ради. Житомир, 2023. 78 с.

28. Караман О., Юрків Я. Вразливі категорії населення як об'єкт соціальної роботи в громаді. Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки. 2019. № 6 (1). С. 5–15.

29. Колот А. Міфи соціальної політики, або з чого слід почати формування нової моделі. Дзеркало тижня. 2010. 23 січня. № 2 (782).

30. Колот А. М., Герасименко О. О. Соціальна держава: генезис та перспективи розвитку, 2017. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/84323529.pdf>

31. Комплексна програма соціального захисту населення Житомирської міської об'єднаної територіальної громади на 2021–2025 роки : Житомирська міська рада. URL: <https://zt-rada.gov.ua/?pages=13829>

32. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : Конвенція Ради Європи від 4 листопада 1950 р. : станом на 1 серпня 2021 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text

33. Конвенція про мінімальні норми соціального забезпечення : Конвенція Міжнародної організації праці від 28.06.1952 р. : станом на 16 берез. 2016 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_011#Text

34. Конвенція про права осіб з інвалідністю (Конвенція про права осіб з інвалідністю) : Конвенція Організації Об'єднаних Націй від 13.12.2006 р. : станом на 19 черв. 2023 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71#Text

35. Конституція України : від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР : станом на 1 січ. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>

36. Кравченко М. В. Система соціального захисту населення як об'єкт державної політики: методологія та практика. Аспекти публічного управління. 2019. Т. 7, № 9-10. С. 32-42

37. Лібанова Е. М. Бідність населення України: методологія, методика та практика аналізу: монографія. Київ: КНЕУ, 2020. 328 с.

38. Локк Дж. Два трактати про врядування. Київ: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2001. 265 с.

39. Майже шість мільйонів гривень матеріальної допомоги отримали жителі Житомирщини у 2024 році. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/947755-majze-sist-miljoniv-griven-materialnoi-dopomogi-otrimali-ziteli-zitomirsini-u-2024-roci>

40. На Харківщині запрацював перший в Україні мобільний застосунок соціальних послуг : Міністерство соціальної політики України, 03.04.2024. URL: <https://www.msp.gov.ua/press-center/news/na-kharkivshchyni-zapratsyuvav-pershyy-v-ukrayini-mobilnyy-zastosunok-sotsialnykh-posluh>

41. Небрат В.В. Теоретичні джерела соціальної держави. Український соціум, 2023. № 3 (86). С. 87-109.

42. Огінська А.Ю. Соціальний захист населення та фінансовий механізм його реалізації: теоретикоконцептуальний зріз. Економіка та держава: науково-практичний журнал. Ін-т підготовки кадрів держ. служби зайнятості України; ТОВ «Ред. журн. «Економіка та держава»; редкол.: Федоренко В.Г., Кучеренко Г.Б., Амоша О.І. [та ін.]. – Київ, 2018. – № 4, квітень. – С. 131-136

43. Окладна М. Г., Якименко Х. С. Соціальна політика Європейського Союзу: уроки для України. Актуальні проблеми сучасного міжнародного права. зб. наук. ст. за матеріалами І Харків. міжнар.-прав. читань, присвяч. пам'яті професорів М. В. Яновського і В. С. Семенова, Харків, 27 листоп. 2015 р. : у 2 ч. Х., 2015. Ч. 1. С. 193–199

44. Павлюк К. В., Кожель Н. О. Концептуальні підходи до вдосконалення системи соціального захисту населення. Наукові праці НДФІ. 2020. № 3(92). С. 69-85

45. Про соціальні послуги : Закон України від 17 січня 2019 р. № 2671-VIII : станом на 31 грудня 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text>

46. Риндзак О. Соціальна вразливість населення та її понятійно-термінологічне забезпечення. Економіка та суспільство. 2021. № 33

47. Ринок праці в умовах воєнного стану: Державна служба зайнятості. Київ, 2023. 124 с.

48. Ситуація з біженцями в Україні. Управління Верховного комісара ООН у справах біженців. Київ, 2024. URL: <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>

49. Сіленко А. Деякі тенденції розвитку соціальної держави. Право України, 2005. № 8. С.56-57.
50. Сімейні форми виховання дітей в Україні : Безоплатна правова допомога, 08.02.2023. URL: <https://legaid.gov.ua/publikatsiyi/simejni-formy-vyhovannya-ditej-v-ukrayini>
51. Смагло О. Соціальна політика: реалії та перспективи. Демографія, економіка праці, соціальна економіка і політика. 2019. № 38-2. С. 70–73.
52. Соціальна і гуманітарна політика: навчальний посібник. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2012. 352 с.
53. Соціальна політика в умовах воєнного стану : монографія. Київ : КНЕУ, 2023. 342 с.
54. Соціальна політика і зайнятість: наскільки Україна готова до вступу в ЄС : Cedos. URL: <https://cedos.org.ua/researches/soczialna-polityka-i-zajnyatist-naskilky-ukrayina-gotova-do-vstupu-v-yes/>
55. Статистичний бюлетень «Соціально-демографічні характеристики внутрішньо переміщених осіб». Головне управління статистики у Житомирській області. Житомир, 2023. 86 с.
56. У Житомирській громаді надають 24 види соціальних послуг: у 2024 році на це передбачено 67 млн грн. TopNews. 18 березня 2025. URL: <https://topnews.zt.ua/society/2025/03/18/231651.html>
57. У Хмельницькому працює Ветеранський хаб для підтримки захисників та їх сімей : Суспільне, 23.12.2023. URL: <https://suspilne.media/khmelnyskiy/633940-2023-u-hmelnickomu-pracue-veteranskij-hab-dla-pidtrimki-zahisnikiv-ta-ih-simej/>
58. Чанишева Г. Соціальна політика: поняття, цілі та правове забезпечення. Трудове право. 2020. № 11. С. 80–85.
59. Ярова Л.В. Соціальна політика України в контексті європейської інтеграції: монографія. Одеса: Фенікс, 2011. 320 с.

60. «Вразливі категорії населення» – соціально-психологічні характеристики. Онлайн-курс: «Конфліктна і гендерна чутливість у роботі з представниками вразливих категорій». 2020. С. 2–5. URL: <https://radnyk.org/wp-content/uploads/2020/03/2-1.pdf>

61. «Почуй мене» – презентовано пілотний проєкт для людей з порушеннями слуху. Офіс Ради Європи в Україні. 21.03.2021. URL: <https://www.coe.int/uk/web/kyiv/-/pilot-project-hear-me-for-persons-with-hearing-impairments-is-presented>

62. «Ти як?». Міністерство інфраструктури України. URL: <https://mtu.gov.ua/news/34479.html>

63. 6500 гривень на зиму: хто на Житомирщині отримає одноразову допомогу і на що її можна буде витратити. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/889885-6500-griven-na-zimu-hto-na-zitomirsini-otrimae-odnorazovu-dopomogu-i-na-so-ii-mozna-bude-vitratiti/>

64. Bril M., Andrusyshyn N., Kovalchuk L. Migration capital as strategic resource of Ukraine regional development. *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska. Sectio H, Oeconomia.* – 2015. – Vol. 47, № 2. – P. 27.

65. Esping-Andersen G. The three worlds of welfare capitalism. – Cambridge: Polity Press, 1990. – 257 p.

66. UNHCR. Guidance on the Protection of Vulnerable Groups. 2022. URL : <https://www.unhcr.org>

ДОДАТКИ

Додаток А

ЗАТВЕРДЖУЮ:

Директор департаменту соціальної політики Житомирської міської ради

_____ Вікторія КРАСНОПІР
« _____ » _____ 2024 року

Інформаційна картка адміністративної послуги
надання адресних соціальних матеріальних допомог громадянам-мешканцям
Житомирської міської територіальної громади
(назва адміністративної послуги)
Департамент соціальної політики
Житомирської міської ради
(відділ реалізації міських соціальних програм)
(найменування суб'єкта надання адміністративної послуги)

Інформація про суб'єкта надання адміністративної послуги/Центр надання адміністративних послуг		
1.	Місцезнаходження суб'єкта надання адміністративної послуги/Центру надання адміністративних послуг	<i>Адреса суб'єкта надання адміністративної послуги:</i> Департамент соціальної політики Житомирської міської ради, 10002, м. Житомир, майдан Польовий, буд. 8 Прийом документів: Департамент соціальної політики Житомирської міської ради, 10002, м. Житомир, майдан Польовий, буд. 8 каб.104, 106
2.	Інформація щодо режиму роботи суб'єкта надання адміністративної послуги/Центру надання адміністративних послуг	Департамент соціальної політики : Понеділок – П'ятниця з 8.30 до 17.30 перерва з 12 ⁻³⁰ до 13 ⁻³⁰
3.	Телефон/факс (довідки), адреса електронної пошти та веб-сайт суб'єкта надання адміністративної послуги/Центру надання адміністративних послуг	Департамент соціальної політики Житомирської міської ради телефон 067-411-79-89 E-mail upszn@zt-rada.gov.ua
Нормативні акти, якими регламентується надання адміністративної послуги		
4.	Закони України	-
5.	Акти Кабінету Міністрів України	-
6.	Акти центральних органів виконавчої влади	-

7.	Акти місцевих органів виконавчої влади/органів місцевого самоврядування	Відповідно до Положення про надання адресних соціальних матеріальних допомог громадянам-мешканцям Житомирської міської територіальної громади, затвердженого рішенням виконавчого комітету міської ради від 21.03.2022 № 204 (зі змінами та доповненнями)
Умови отримання адміністративної послуги		
8.	Підстава для одержання адміністративної послуги	Громадяни, які зазнали різкого погіршення матеріального стану, у зв'язку з важкою хворобою, оперативним лікуванням та з інших вагомих причин, а також потерпілим від стихійного лиха, пожежі, що підтверджено відповідними документами, у яких середній сукупний дохід на одного члена сім'ї в розрахунку на місяць складає 130% встановленого законодавством прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність.
9.	Вичерпний перелік документів, необхідних для отримання адміністративної послуги, а також вимоги до них	1. <u>Документ, що підтверджує місце проживання</u> (АКТ з місця фактичного проживання, або Витяг з реєстру територіальної громади, або витяг з порталу «Дія» (за потреби). 2. Довідка про доходи всіх членів сім'ї за останні 3 місяці (в разі відсутності даних в базах отримувачів соціальних виплат). 3. Копія паспорта та ідентифікаційного номера заявника. 4. Реквізити рахунку в АТ "Ощадбанк" (при наявності реквізити Картки житомирянина) або ПАТ «Приватбанку». 5. Інші документи (довідка ЛКК, ВКК, довідка від лікаря, медичні виписки, копія довідки МСЕК, тощо). 6. Заява.
10.	Порядок та спосіб подання документів, необхідних для отримання адміністративної послуги	Особисто або законним представником
11.	Платність (безоплатність) надання адміністративної послуги	Безоплатно
<i>У разі платності:</i>		
11.1	Нормативно-правові акти, на підставі яких стягується плата	-
11.2	Розмір та порядок внесення плати (адміністративного збору) за платну адміністративну послугу	-
11.3	Розрахунковий рахунок для внесення плати	-
12.	Строк надання адміністративної послуги	-

13.	Перелік підстав для відмови у наданні адміністративної послуги	1.Працездатні члени сім'ї не працюють, не вчаться за денною формою навчання у загальноосвітніх, професійно-технічних, вищих навчальних закладах I-IV рівня акредитації протягом трьох місяців, що передують місяцю звернення за наданням адресної соціальної допомоги.
14.	Результат надання адміністративної послуги	-
15.	Способи отримання відповіді (результату)	-
16.	Примітка	-

Міському голові

від
(*прізвище*)
(*ім 'я, по батькові*)
Місце проживання
Номер тел.

Додаток Б

ТЕХНОЛОГІЧНА КАРТКА

надання адресних соціальних матеріальних допомог громадянам-мешканцям Житомирської міської територіальної громади

№ п	Етапи послуги	Відповідальна посадова особа і структурний підрозділ	Дія (В, У, П, З)	Термін виконання (днів)
1	2	3	4	5
1	Прийом і перевірка повноти пакету документів, повідомлення замовника про орієнтовний термін виконання	Відділ реалізації міських соціальних програм	В	Протягом 1 дня
2	Формування особової справи заявника узгаляється актом обстеження умов проживання заявника за результатами розгляду звернення та документів	Відділ реалізації міських соціальних програм	В	Протягом 1 дня
3	Реєстрація заяви через відділ звернень громадян	Управління звернень та діловодства Житомирської міської ради	В	Протягом 3-4 днів
4	Передача пакету документів директору департаменту соціальної політики Житомирської міської ради для ознайомлення	Головний спеціаліст відділу організаційної роботи департаменту соціальної політики міської ради	В	Протягом 2 днів
5	Накладання відповідної резолюції і передача документів головному спеціалісту відділу організаційної роботи департаменту соціальної політики міської ради	Директор департаменту соціальної політики Житомирської міської ради	П	Протягом 1-2 днів
6	Передача пакету документів виконавцю (начальнику відділу реалізації міських соціальних програм)	Головний спеціаліст відділу організаційної роботи департаменту соціальної політики міської ради	В	Протягом 1 дня
7	Підготовка матеріалів на засідання комісії з питань надання соціальних допомог громадянам міста	заступник відділу реалізації міських соціальних програм	В	Протягом 3-4 днів
8	Підготовка протоколів засідання комісії з питань надання адресних матеріальних допомог	Заступник відділу реалізації міських соціальних програм	В	Протягом 1-2 днів
9	Підготовка проекту рішення виконавчого комітету Житомирської міської ради	Заступник відділу реалізації міських соціальних програм	В	Протягом 1-2 днів
10	Візування проекту рішення виконавчого комітету житомирської міської ради	Начальник відділу реалізації міських соціальних програм	В	Протягом 1-2 днів
11	Засідання виконавчого комітету Житомирської міської ради	Начальник відділу реалізації міських соціальних програм	У	1 та 3 середа місяця
12	Підготовка реєстрів на виплату адресних соціальних матеріальних допомог громадянам-мешканцям Житомирської міської територіальної громади	Начальник відділу реалізації міських соціальних програм Начальник відділу бухгалтерського обліку і звітності	В	Протягом 20 днів
13	Повідомлення заявника про призначення (відмову) соціальної допомоги	Відділ реалізації міських соціальних	В	Протягом 20 днів
Загальна кількість днів надання послуги -				20
Загальна кількість днів (передбачена законодавством) -				30

Умовні позначки: В - виконує; У - бере участь; П - погоджує; З - затверджує.

Додаток В**ЗАЯВА**

Прошу

Перелік документів:

- ☐ Документ, що підтверджує місце проживання (АКТ з місця фактичного проживання, або Витяг з реєстру територіальної громади, або витяг з порталу «Дія» (за потреби).
- ☐ Довідка про доходи всіх членів сім'ї за останні 3 місяці (в разі відсутності даних в базах отримувачів соціальних виплат).
- ☐ Інші документи (довідка від лікаря, копія медичної виписки, копія довідки МСЕК, тощо).
- ☐ Копія посвідчення учасника бойових дій (для учасників АТО/ООС та ЗУ).
- ☐ Довідка про безпосередню участь в зоні активних бойових дій (для учасників АТО/ООС та ЗУ).
- ☐ Копія свідоцтва про смерть (для членів сімей загиблих учасників АТО/ООС та ЗУ).
- ☐ Довідка про взяття на облік особи, переміщеної з тимчасово окупованої території України та районі проведення антитерористичної операції.
- ☐ Копія паспорта та ідентифікаційного номера.
- ☐ Копія трудової книжки – для непрацюючих працездатних громадян
- ☐ Реквізитів поточного особового рахунку з банківської установи для перерахування коштів (державний банк).

Про зміну обставин, які впливають на надання адресної допомоги зобов'язуюсь повідомити упродовж 3 днів.

Даю згоду на обробку та використання персональних даних відповідно до вимог Закону України "Про захист персональних даних" від 01.06.10 №2297-VI.

« ____ » _____ 2024 року

(дата)

(підпис)

Заповнюється працівником департаменту праці та соціального захисту населення Житомирської міської ради

Заяву та документи на _____ аркушах прийнято « ____ » _____ 2024р. та зареєстровано під № _____

_____ (підпис працівника ДСП міської ради)

Додаток Г

ЗАЯВА

про призначення усіх видів соціальної допомоги, компенсацій та пільг

*Прошу призначити (перерахувати)**(потрібне підкреслити)*

1. Державну допомогу сім'ям з дітьми, а саме:	
допомогу у зв'язку з вагітністю та пологами	
допомогу при народженні дитини	
допомогу при усиновленні дитини	
допомогу на дітей, над якими встановлено опіку чи піклування	
допомогу на дітей самотнім матерям	
2. Державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям	
3. Державну соціальну допомогу особам з інвалідністю з дитинства, а саме:	
допомогу особам з інвалідністю з дитинства І групи	
допомогу особам з інвалідністю з дитинства ІІ групи	
допомогу особам з інвалідністю з дитинства ІІІ групи	
допомогу на дітей з інвалідністю віком до 18 років	
надбавку на догляд за інвалідом з дитинства підгрупи А І групи	
надбавку на догляд за інвалідом з дитинства підгрупи Б І групи	
самотнім особам з інвалідністю з дитинства ІІ і ІІІ груп, які за висновком ЛКК закладу охорони здоров'я потребують постійного стороннього догляду	
надбавку на догляд за дитиною з інвалідністю віком до 6 років	
надбавку на догляд за дитиною з інвалідністю віком від 6 до 18 років	
4. Державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю, а саме:	
допомогу особам з інвалідністю І групи	
допомогу жінкам, яким присвоєно звання України „Мати-героїня”	
допомогу особам з інвалідністю ІІ групи	
допомогу особам з інвалідністю ІІІ групи	
допомогу священнослужителям, церковнослужителям	
допомогу особам, які досягли віку, що дає право на призначення допомоги	
допомогу на догляд самотнім малозабезпеченим особам, які за висновком ЛКК закладу охорони здоров'я потребують постійного стороннього догляду (крім осіб з інвалідністю І групи)	
допомогу на догляд малозабезпеченим особам з інвалідністю підгрупи А І групи	
допомогу на догляд малозабезпеченим особам з інвалідністю підгрупи Б І групи	
5. Компенсаційні виплати та допомоги громадянам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи	
одноразову компенсацію учасникам ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС, які набули інвалідності внаслідок Чорнобильської катастрофи	
одноразову компенсацію дітям, які набули інвалідності внаслідок Чорнобильської катастрофи	
одноразову компенсацію сім'ям, які втратили годувальника із числа осіб, віднесених до учасників ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС та смерть яких пов'язана з Чорнобильською катастрофою	
щорічну допомогу на оздоровлення	
компенсацію вартості самотійного санаторно-курортного лікування	

компенсацію проїзду один раз на рік до будь-якого пункту України і назад автомобільним, або повітряним, або залізничним, або водним транспортом особам, віднесеним до категорій 1 та 2	
компенсацію 50 (25) процентів вартості продуктів харчування за медичними (фізіологічними) нормами, встановленими Міністерством охорони здоров'я України, громадянам, які віднесені до категорій 1 та 2	
грошову компенсацію на дітей, які не харчуються в навчальних закладах, розташованих на територіях радіоактивного забруднення, та дітей, які є особами з інвалідністю внаслідок Чорнобильської катастрофи і не харчуються в навчальних закладах, а також за всі дні, коли вони не відвідували ці заклади	
6. Тимчасову державну допомогу дітям	
7. Соціальну допомогу на дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, грошове забезпечення батькам-вихователям і прийомним батькам	
8. Допомогу на догляд (щомісячну грошову допомогу особі, яка проживає разом з особою інвалідності I чи II групи внаслідок психічного розладу, який за висновком лікарської комісії медичного закладу потребує постійного стороннього догляду)	
9. Компенсацію як фізичній особі, яка надає соціальні послуги	
10. Компенсаційну виплату особі, яка здійснює догляд за особою з інвалідністю I групи або особою, яка досягла 80 років	
11. Грошову компенсацію замість санаторно-курортної путівки	
12. Компенсацію вартості самостійного санаторно-курортного лікування	
13. Пільгу на придбання твердого палива	
14. Пільгу на придбання скрапленого газу	
15. Одноразову винагороду жінці, якій присвоєно почесне звання України „Мати-героїня”	
16. Одноразову матеріальну допомогу особі, яка постраждала від торгівлі людьми	
17. Допомогу на поховання	
18. Тимчасову державну соціальну допомогу непрацюючій особі, яка досягла загального пенсійного віку, але не набула права на пенсійну виплату	

До заяви відповідно до законодавства додано _____ документів на _____ аркушах.
 Прошу в разі призначення допомоги кошти готівкою перераховувати _____ через національного оператора поштового зв'язку № _____;
 на рахунок у банку № _____ МФО _____ код _____
 банк _____;
 на особовий рахунок будинку-інтернату, установи (закладу), де особа з інвалідністю з дитинства або дитина з інвалідністю перебуває на повному державному утриманні № _____ МФО _____ код _____.

Підтверджую відсутність змін у складі сім'ї (при повторному зверненні).

Я усвідомлюю, що наведені мною відомості про доходи та майно, що вплинули або могли вплинути на прийняте рішення щодо надання соціальної допомоги, компенсацій та пільг, будуть перевірені згідно з чинним законодавством України.

Мене повідомлено, що в разі зміни обставин, які можуть вплинути на отримання мною соціальної допомоги, компенсацій та пільг, я зобов'язуюсь повідомити органи праці та соціального захисту населення.

Про відмову в призначенні або припинення виплати призначеної соціальної допомоги та/або повернення надміру нарахованих коштів у разі подання неповних чи недостовірних відомостей про доходи та майновий стан сім'ї мене попереджено.

(підпис)

(дата)

Додаткова інформація, яка повідомляється одинокою матір'ю (підкреслити необхідне)

<u>1. У шлюбі</u>	Перебувала	Не перебувала	Перебу- ваю
<u>2. З особою, від якої маю дитину</u>	Проживаю	Не проживаю	
<u>3. Пенсію в разі втрати годувальника або соціальну пенсію (заповнюють лише вдови, вдовці)</u>	Отримую	Не отримую	

Інформація, яка повідомляється одержувачем державної соціальної допомоги особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю щодо призначення пенсії в разі втрати годувальника:

Управління Пенсійного фонду, у якому перебуває на обліку одержувач допомоги	Номер пенсійної справи

Інформація, яка повідомляється одержувачами компенсаційних виплат та допомог по догляду щодо отримання пенсій (допомог) особою, за якою здійснюється догляд:

П. І. Б., адреса, орган, у якому перебуває на обліку одержувач пенсії (допомоги) (особа, за якою здійснюється догляд)	Номер пенсійної справи

У випадку, якщо прийняття рішення щодо моєї заяви потребує окремого рішення місцевих органів виконавчої влади/місцевого самоврядування або утвореної ними комісії, прошу розглянути/не розглядати мою заяву відповідними місцевими органами виконавчої влади/місцевого самоврядування або утвореною ними комісією (потрібне підкреслити):

(підпис заявника/уповноваженого представника сім'ї)

(дата)

Додаток Д

ЗАТВЕРДЖЕНО
наказом Міністерства праці та соціальної політики України
від 22 липня 2003 р. N 204

Заповнюється заявником /уповноваженим представником сім'ї/ власником, співвласником (наймачем) житла

До органу праці та соціального захисту населення _____

Декларація

про доходи та майновий стан осіб, які звернулися за призначенням усіх видів соціальної допомоги

Розділ I. Загальні відомості			
1. _____ (прізвище, ім'я, по батькові заявника /уповноваженого представника сім'ї/власника, співвласника (наймача) житла)			
2. Місце проживання: _____ (поштовий індекс, область, район, населений пункт, вулиця, будинок, корпус, квартира)			
3. Члени сім'ї або зареєстровані у житловому приміщенні/будинку особи, члени сім'ї, що проживають окремо (дружина, чоловік, неповнолітні діти)			
Прізвище, ім'я, по батькові	Ступінь родинного зв'язку	Ідентифікаційний номер	Примітки
1	2	3	4
Розділ II. Доходи членів сім'ї або зареєстрованих у житловому приміщенні/будинку осіб, членів сім'ї, що проживають окремо (дружини, чоловіка, неповнолітніх дітей) за період з _____ 200_ р. до _____ 200_ р. (відповідно до Методики обчислення сукупного доходу сім'ї для всіх видів соціальної допомоги, затвердженої наказом Мінпраці, Мінекономіки, Мінфіну, Держкомстату, Держкомсім'ямолоді та зареєстрованої у Мін'юсті 07.02.2002 за N 112/6400, із змінами)			
Прізвище, ініціали	Відомості про доходи		
	Вид доходу	Розмір доходу	Джерело доходу
1	2	3	4

Розділ III. Відомості про житлові приміщення, що перебувають у власності або володінні членів сім'ї або зареєстрованих у житловому приміщенні/будинку осіб, членів сім'ї, що проживають окремо (дружини, чоловіка, неповнолітніх дітей)			
Прізвище, ініціали власника (наймача)	Загальна площа житлового приміщення	Кількість осіб, зареєстрованих у житловому приміщенні	Адреса житлового приміщення
1	2	3	4

Розділ IV. Відомості про транспортні засоби, які зареєстровані в установленому порядку та перебувають у власності або володінні членів сім'ї або зареєстрованих у житловому приміщенні/будинку осіб, членів сім'ї, що проживають окремо (дружини, чоловіка, неповнолітніх дітей)

Прізвище, ініціали власника	Автомобіль марки	Державний номерний знак	Рік випуску	Автомобілі, отримані через органи праці та соціального захисту населення
1	2	3	4	5

Розділ V. Відомості про земельні ділянки, що перебувають у власності або володінні (користуванні) членів сім'ї або зареєстрованих у житловому приміщенні/будинку осіб, членів сім'ї, що проживають окремо (дружини, чоловіка, неповнолітніх дітей)

Прізвище, ініціали власника (користувача)	Площа земельної ділянки	Форма власності	Призначення земельної ділянки
1	2	3	4

Розділ VI. Відомості про наявність додаткових джерел для існування за період з 200 р. до 200 р.

<u>Вид джерела для існування</u>	<u>Характеристика засобів для отримання</u>	<u>Інформація про використання наявних засобів</u>
<u>1</u>	<u>2</u>	<u>3</u>
<u>здача у найм або оренду житлового приміщення (будинку) або його частини</u>	-	-
<u>один чи кілька членів сім'ї працюють без оформлення трудових відносин у встановленому порядку</u>	-	-
<u>можливість отримання доходу від утримання худоби, птиці, інших тварин</u>	-	-
<u>дохід від народних промислів</u>	-	-
<u>використання наявної сільськогосподарської техніки, вантажної машини, мікроавтобуса</u>	-	-
<u>заощадження (що мають документальне підтвердження)</u>	-	-
<u>грошові перекази</u>	-	-
<u>інші види додаткових джерел для існування</u>	-	-

Розділ VII. Відомості про витрати, здійснені протягом 12 місяців перед зверненням

<u>Прізвище, ініціали особи</u>	<u>Вид майна або послуг</u>	<u>Вартість</u>	<u>Дата здійснення покупки або оплати послуг</u>
<u>1</u>	<u>2</u>	<u>3</u>	<u>4</u>
	<u>придбання земельної ділянки</u>		
	-	-	-

<u>придбання квартири (будинку)</u>			
-	-	-	-
<u>придбання автомобіля, транспортного засобу (механізму)</u>			
-	-	-	-
<u>придбання будівельних матеріалів</u>			
-	-	-	-
<u>придбання інших товарів довгострокового вжитку</u>			
-	-	-	-
<u>придбання іншого майна</u>			
-	-	-	-
<u>Разом</u>			
-	-	-	-
<u>оплата послуги з будівництва, ремонту квартири (будинку)</u>			
-	-	-	-
<u>оплата послуги з ремонту автомобіля, транспортного засобу (механізму)</u>			
-	-	-	-
<u>оплата послуги телефонного (в тому числі мобільного) зв'язку</u>			
-	-	-	-
<u>оплата послуги з навчання</u>			
-	-	-	-
<u>оплата інших послуг</u>			
-	-	-	-
<u>Разом</u>			
-	-	-	-

Про відмову в призначенні або припинення виплати державної соціальної допомоги мало-забезпеченим сім'ям в разі подання неповних чи недостовірних відомостей про доходи та майновий стан членів сім'ї або зареєстрованих у житловому приміщенні/будинку осіб, членів сім'ї, що проживають окремо (дружини, чоловіка, неповнолітніх дітей) мене попереджено.

(підпис заявника)

(дата)

Додаток Е

ІНФОРМАЦІЙНА КАРТКА АДМІНІСТРАТИВНОЇ ПОСЛУГИ З ВИДАЧІ ДОВІДКИ ПРО ВЗЯТТЯ НА ОБЛІК ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНОЇ ОСОБИ

(назва адміністративної послуги)

Департамент соціальної політики Житомирської міської ради
(Управління соціального захисту населення Богунського району,
Управління соціального захисту населення Корольовського району)

(найменування суб'єкта надання адміністративної послуги)

Інформація про суб'єкт надання адміністративної послуги та / або центр надання адміністративних послуг		
1	Місцезнаходження суб'єкта надання адміністративної послуги/Центру надання адміністративних послуг	<i>Адреса суб'єкта надання адміністративної послуги:</i> Прийом документів: Управління соціального захисту населення Богунського району департаменту соціальної політики Житомирської міської ради : юридична адреса: 10003, м.Житомир, вул. Перемоги,55; фактичне місце знаходження: 10009, м.Житомир, площа Польова,8. Прийом документів: Управління соціального захисту населення Корольовського району департаменту соціальної політики Житомирської міської ради 10009, м.Житомир, площа Польова,8
2	Інформація щодо режиму роботи суб'єкта надання адміністративної послуги/Центру надання адміністративних послуг	Управління соціального захисту населення Богунського району департаменту соціальної політики Житомирської міської ради 10009, м.Житомир, площа Польова,8 Управління соціального захисту населення Корольовського району департаменту соціальної політики Житомирської міської ради 10009, м.Житомир, площа Польова,8 Понеділок - п'ятниця з 8-30 до 17-30 Обідня перерва з 12.30 до 13.30

3	Телефон/факс (довідки), адреса електронної пошти та веб-сайт суб'єкта надання адміністративної послуги/Центру надання адміністративних послуг	Управління соціального захисту населення Богунського району департаменту соціальної політики Житомирської міської ради: тел./факс 0683127215 boguniya1826@ukr.net Управління соціального захисту населення Корольовського району департаменту соціальної політики Житомирської міської ради тел./факс 0974709909 42103215@zt-rada.gov.ua
Нормативні акти, якими регламентується надання адміністративної послуги		
4	Закони України	Закон України „Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб” від 20.10.2014 № 1706-VII (далі – Закон)
5	Акти Президента України	Указ Президента України від 24.02.2022 № 64 “Про введення воєнного стану в Україні”
6	Акти Кабінету Міністрів України	Порядок оформлення і видачі довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 01.10.2014 № 509 „Про облік внутрішньо переміщених осіб” (далі – Порядок), постанова Кабінету Міністрів України від 06.12.2022 № 1364 „Деякі питання формування переліку територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих російською федерацією”
7	Акти центральних органів виконавчої влади	Наказ Міністерства праці та соціальної політики України від 19.06.2006 № 345 „Про затвердження Інструкції щодо порядку оформлення і ведення особових справ отримувачів усіх видів соціальної допомоги”, зареєстрований у Міністерстві юстиції України 06.10.2006 за № 1098/12972, наказ Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України від 22.12.2022 № 309 „Про затвердження Переліку територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих російською федерацією”, зареєстрований у Міністерстві юстиції України 23.12.2022 за № 1668/39004 (зі змінами)
Умови отримання адміністративної послуги		
8	Підстава для отримання	На отримання довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи (далі – довідка) мають право: особи, які залишили або покинули своє місце проживання у зв'язку з обставинами, зазначеними у статті 1 Закону, та перемістилися з територій, на яких ведуться бойові дії, або з тимчасово окупованих російською федерацією територій, включених до переліку територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих російською федерацією, затвердженого Мінреінтеграції, щодо яких не визначено

		дати завершення бойових дій (припинення можливості бойових дій) або тимчасової окупації російською федерацією, а також особи, у яких внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією російської федерації проти України, зруйноване або непридатне для проживання житлове приміщення
9	Перелік необхідних документів	Разом із заявою заявник подає документ, що посвідчує особу та підтверджує громадянство України, або документ, що посвідчує особу та підтверджує її спеціальний статус, або свідоцтво про народження дитини. У разі відсутності документа, що посвідчує особу та підтверджує громадянство України, або документа, що посвідчує особу та підтверджує її спеціальний статус, під час подання заяви про взяття на облік у період дії воєнного стану заявник пред'являє відображення в електронній формі інформації, що міститься у документах, що посвідчують особу та підтверджують громадянство України або її спеціальний статус, сформованих засобами Єдиного державного вебпорталу електронних послуг, зокрема з використанням мобільного додатка Порталу Дія (Дія) або єДокумент, або довідку про подання документів для оформлення паспорта громадянина України, видану центром надання адміністративних послуг, державним підприємством, що належить до сфери управління ДМС, і його відокремленим підрозділом, територіальним органом або територіальним підрозділом ДМС, за формою згідно з додатком 3, для осіб, яких ідентифіковано за відомостями Єдиного державного демографічного реєстру або відомчої інформаційної системи ДМС. У разі подання заяви про взяття на облік законним представником особи, від імені якої подається заява, або керівником закладу соціального захисту/представником органу опіки та піклування додатково подаються: - документ, що посвідчує особу заявника; - документ, що підтверджує повноваження заявника як законного представника особи, від імені якої подається заява, крім випадків, коли законними представниками є батьки (усиновлювачі); - документ, що підтверджує повноваження представника органу опіки та піклування або керівника закладу соціального захисту, та документ, що підтверджує факт зарахування особи до такого закладу (у разі зарахування до закладу); - свідоцтво про народження дитини у разі потреби. У разі подання заяви про взяття на облік малолітньої дитини особою, зазначеною в абзацах сьомому - десятому пункту 2 Порядку, додатково подаються:

		документ, що посвідчує особу заявника; документи, що підтверджують родинні стосунки між дитиною та заявником; документ, що підтверджує повноваження представника органу опіки та піклування або керівника дитячого закладу, закладу охорони здоров'я або закладу соціального захисту дітей, в якому дитина перебуває на повному державному забезпеченні, та документ, що підтверджує факт зарахування дитини до такого закладу. У разі подання заяви в електронній формі через Портал Дія, у тому числі мобільний додаток Порталу Дія, складення та / або подання будь-яких інших заяв, документів чи відомостей для отримання довідки не вимагається
10	Спосіб подання документів	Для отримання довідки повнолітня або неповнолітня внутрішньо переміщена особа звертається особисто, а малолітня дитина, недієздатна особа або особа, дієздатність якої обмежена, – через законного представника до структурного підрозділу з питань соціального захисту населення районних, районних у м. Києві держадміністрацій, виконавчих органів міських, районних у містах (у разі утворення) рад. Також заява про взяття на облік може бути подана в електронній формі з використанням мобільного додатка Порталу Дія повнолітньою або неповнолітньою внутрішньо переміщеною особою, яка одержала реєстраційний номер облікової картки платника податків. У разі наявності в такої особи дітей подання заяви про взяття їх на облік можливе лише за наявності відображення в електронному вигляді інформації, що міститься у свідоцтві про народження таких дітей, виготовленому на паперовому бланку. У період дії воєнного стану внутрішньо переміщена особа для отримання довідки може звернутися до уповноваженої особи виконавчого органу сільської, селищної, міської ради або центру надання адміністративних послуг
11	Платність (безоплатність) надання	Адміністративна послуга надається безоплатно
12	Строк надання	У день подання заяви; у разі відсутності в документі, що посвідчує особу та підтверджує громадянство України, або документі, що посвідчує особу та підтверджує її спеціальний статус, відмітки про реєстрацію місця проживання на території адміністративно-територіальної одиниці, з якої здійснюється внутрішнє переміщення, – не пізніше ніж через 15 робочих днів після подання заяви
13	Перелік підстав для відмови у наданні	Заявнику може бути відмовлено у видачі довідки у разі, коли:

		відсутні обставини, що спричинили внутрішнє переміщення, зазначені у статті 1 Закону; у державних органів наявні відомості про подання заведено неправдивих відомостей для отримання довідки; заявник втратив документи, що посвідчують особу (до їх відновлення); у документі заявника, що посвідчує особу та підтверджує громадянство України, або документі, що посвідчує особу та підтверджує її спеціальний статус, немає відмітки про реєстрацію місця проживання на території адміністративно-територіальної одиниці, з якої здійснюється внутрішнє переміщення, та відсутні докази, що підтверджують факт проживання на території адміністративно-територіальної одиниці, з якої здійснюється внутрішнє переміщення, визначені абзацом другим пункту 4 Порядку; докази, надані заявником для підтвердження факту проживання на території адміністративно-територіальної одиниці, з якої здійснюється внутрішнє переміщення, не підтверджують такого факту
14	Результат надання адміністративної послуги	Видача довідки / рішення про відмову у видачі довідки. Формування електронної довідки / рішення про відмову у видачі довідки засобами Єдиної інформаційної бази даних про внутрішньо переміщених осіб та Порталу Дія і передача електронної довідки / рішення про відмову в мобільний додаток Порталу Дія
15	Способи отримання відповіді (результату)	Отримати довідку / рішення про відмову заявник або його законний представник може особисто Електронна форма довідки / рішення про відмову формується засобами Єдиної інформаційної бази даних про внутрішньо переміщених осіб та Порталу Дія і передається в мобільний додаток Порталу Дія внутрішньо переміщеної особи за її запитом шляхом використання інформації, наявної в Єдиній інформаційній базі даних про внутрішньо переміщених осіб та переданої до Порталу Дія з дотриманням вимог законодавства про інформацію та законодавства про захист персональних даних. Внутрішньо переміщена особа, яка подала заяву в електронній формі через Портал Дія, зокрема мобільний додаток Порталу Дія, після включення відомостей про неї до Єдиної інформаційної бази даних про внутрішньо переміщених осіб може звернутися до уповноваженого органу або уповноваженої особи територіальної громади / центру надання адміністративних послуг за місцем перебування на обліку для отримання довідки у паперовій формі

Додаток Ж

Технологічна картка
ВИДАЧА ДОВІДКИ ПРО ВЗЯТТЯ НА ОБЛІК ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНОЇ
ОСОБИ

№ п/п	Етапи послуги	Відповідальна посадова особа і структурний підрозділ	Дія (В, У, П, З)	Термін виконання (днів)
1.	Прийом і перевірка повноти пакету документів, консультація щодо надання інших документів протягом терміну доносу, зазначеному у відповідному законодавстві, реєстрація заяви	Спеціаліст сектору обслуговування громадян відділу соціальних допомог	в	Протягом 1 дня
2.	Формування особової справи заявника	Спеціаліст сектору обслуговування громадян відділу соціальних допомог	в	Протягом 1 дня
3.	Включення відомостей про особу до Єдиної інформаційної бази даних про внутрішньо переміщених осіб	Спеціаліст сектору обслуговування громадян відділу соціальних допомог	в	Протягом 1 дня (при наявності повного пакету документів)
4.	Видача довідки внутрішньо переміщеної особи	Начальник управління	п	Протягом 1 дня
5.	Повідомлення заявника про призначення (відмову) соціальної допомоги	Спеціаліст сектору обслуговування громадян відділу соціальних допомог	в	Протягом 3 днів
Загальна кількість днів надання послуги -				1
Загальна кількість днів (передбачена законодавством) -				1

Додаток 1
до Порядку

До структурного підрозділу з питань соціального захисту населення районних, районних державних адміністрацій, структурного підрозділу з питань соціального захисту населення виконавчих органів міських, районних у містах рад/виконавчого органу сільської, селищної, міської, районної в місті ради/центру надання адміністративних послуг

(зазначити від кого: ☐ заявник, ☐ законний представник, ☐ родич малолітньої дитини, ☐ вітчим, мачуха, з якими проживає (перебуває) дитина, ☐ представник органу опіки та піклування, ☐ керівник дитячого закладу, закладу охорони здоров'я або закладу соціального захисту, до якого влаштовано дитину-сироту або дитину, позбавлену батьківського піклування, недієздатну особу або особу, цивільна дієздатність якої обмежена)

(ПІБ заявника, законного представника, родича, вітчима, мачухи, з якими проживає (перебуває) дитина, представника органу опіки та піклування або керівника дитячого закладу, закладу охорони здоров'я або закладу соціального захисту, до якого влаштовано дитину-сироту або дитину, позбавлену батьківського піклування, недієздатну особу або особу, цивільна дієздатність якої обмежена)

Про взяття на облік

(заповнюється законним представником, родичем малолітньої дитини, вітчимою, мачухою, з якими проживає (перебуває) дитина, представником органу опіки та піклування, керівником дитячого закладу, закладу охорони здоров'я або закладу соціального захисту, до якого влаштовано дитину-сироту або дитину, позбавлену батьківського піклування, недієздатну особу або особу, цивільна дієздатність якої обмежена)

(ПІБ малолітньої дитини, недієздатної особи або особи, цивільна дієздатність якої обмежена)

Відомості про внутрішньо переміщену особу:

громадянство _____
останнє задеклароване/зареєстроване місце проживання внутрішньо переміщеної особи з місця переміщення _____

документ, що посвідчує особу та підтверджує її спеціальний статус: серія _____ номер _____,

виданий _____,

дата видачі “ _____ ” _____ р.

свідоцтво про народження дитини: серія _____, номер _____

адреса місця, куди перемістилася особа, та контактний номер телефону _____

дата народження “ _____ ” _____ р.

місце народження _____

стать _____

Додаток И

ЗАЯВА
про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи

Фактичне місце проживання/перебування _____
(вулиця, номер будинку, номер квартири, назва населеного пункту, району, області, найменування дитячого закладу, закладу охорони здоров'я або закладу соціального захисту, до якого влаштовано дитину-сироту або дитину, позбавлену батьківського піклування, недієздатну особу або особу, цивільна дієздатність якої обмежена, та з якої дати проживає)
_____ 20__ р.

Категорія _____
(пенсіонер, одержувач соціальної допомоги, працездатна особа, безробітний, дитина-сирота, дитина, позбавлена батьківського піклування, недієздатна особа, особа, цивільна дієздатність якої обмежена, малолітня дитина, яка переміщується без супроводу законних представників, тощо)

Відомості про наявність інвалідності:
причина настання інвалідності _____
група (підгрупа) інвалідності _____
нозологічні ознаки _____
потреба в технічних та інших засобах реабілітації _____
потреба у санаторно-курортному лікуванні _____
Відомості про працевлаштування _____
(посада, найменування підприємства, установи, організації)

Освіта _____
Спеціалізація за професійною освітою _____
Професія _____
Посада за останнім місцем роботи _____
Види соціальних виплат, які отримує _____
(пенсія за віком, пенсія по інвалідності, пенсія у зв'язку із втратою годувальника, допомога сім'ям з дітьми тощо)

Відомості про членів сім'ї, які переміщуються разом із внутрішньо переміщеною особою (заповнюється одним із членів сім'ї):

ПІБ	Родинні стосунки	Дата народження	Серія, номер документа, що посвідчує особу, або свідоцтва про народження, дані про документ, що підтверджує спеціальний статус особи	Категорія (пенсіонер, одержувач соціальної допомоги, працездатна особа тощо)

Відомості про законних представників, які супроводжують малолітню дитину, недієздатних осіб або осіб, цивільна дієздатність яких обмежена, родичів (бабу, діда, прабабу, прадіда, тітку, дядька, повнолітніх брата або сестру) або вітчима, мачуху, з якими проживає (перебуває) дитина:

ПІБ	Родинні стосунки	Громадянство	Дата народження	Серія, номер документа, що посвідчує особу та підтверджує її спеціальний статус	Місце проживання

Відомості про місце навчання/виховання дитини (найменування закладу) _____

Потреби внутрішньо переміщеної особи (житлові, соціальні, медичні, освітні тощо) _____

Відомості про реєстраційний номер облікової картки платника податків (крім фізичних осіб, які через свої релігійні переконання відмовилися від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків, повідомили про це відповідний контролюючий орган і мають відмітку в паспорті, або які не є громадянами України)

Я,

_____,
(ПІБ)

даю згоду на обробку, використання, зберігання та надання моїх персональних даних/персональних даних особи, від імені якої подається заява, відповідно до Закону України “Про захист персональних даних”.

Інформація щодо персональних даних може передаватися до агенцій ООН та Міжнародного Комітету Червоного Хреста для надання допомоги:

даю згоду

не даю згоди

(дата)

(підпис заявника, законного представника,
керівника закладу)

(ПІБ)